

MAPA PUTA ZA PRIMENU INSTRUMENATA ZA PRAKTIČARE

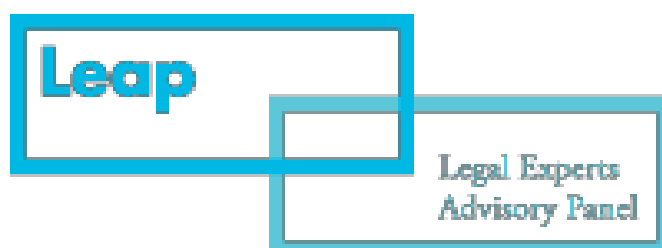
DIREKTIVA O TUMAČENJU I PREVOĐENJU

PROCENA POTREBA ZA TUMAČENJEM

KVALITET TUMAČENJA U POLICIJSKOJ STANICI

PROBLEM „TREĆEG JEZIKA“

PREVOĐENJE BITNIH DOKUMENATA

O Fair Trials-u

Fair Trials Europe („Fair Trials“) je javna fondacija koja zastupa pravično suđenje u skladu sa međunarodno priznatim standardima pravde. Naša vizija je svet u kojem se pravo svakog lica na pravično suđenje poštuje, bez obzira na nacionalnost i mesto gde su optuženi.

Fair Trials pomaže ljudima da razumeju i brane svoja prava na pravično suđenje; rešava osnovne uzroke nepravde kroz svoj rad na reformi zakona; i sprovodi ciljne obuke i aktivnosti umrežavanja u cilju pružanja podrške advokatima i ostalim braniocima ljudskih prava u njihovom radu u cilju zaštite prava na pravično suđenje.

Sarađujući sa Savetodavnim panelom pravnih stručnjaka („LEAP“) - mreža od preko 140 stručnjaka u oblasti krivičnog pravosuđa i ljudskih prava uključujući praktičare u oblasti odbrane, NVO-ove i akademike iz 28 država članica EU - Fair Trials je doprineo pregovorima u pogledu usvajanja prve tri direktive na osnovu Mape puta za jačanje proceduralnih prava.

LEAP, podržan od strane Fair Trials-a, sada radi na obezbeđivanju delotvorne primene Direktiva, u skladu sa svojom strategijom [Razvojni put pokreta zaštite prava odbrane na nivou EU](#) od februara 2015. godine, uključujući kroz obuku stručnjaka, parnicu pred domaćim sudovima i Sudom pravde EU.

Kontakt

Libby McVeigh

Pravni i politički direktor

Fair Trials International

+44(0)2078222370

libby.mcveigh@fairtrials.net

AlexTinsley

Pravni i politički službenik

Fair Trials Europe

+32(0)274385 93

alex.tinsley@fairtrials.net

Izrazi zahvalnosti

Fair Trials želi da izrazi zahvalnost članovima LEAP-a za pružanje informacija na kojima se ovaj Priručnik zasniva. Takođe želimo da se zahvalimo James Brannan-u (prevodilac, član LEAP-a) i Cyril Joyce-u (tumač) na njihovom doprinosu i članovima LEAP-a Ellen Moerman i Liese Katschinka, predsednici Udruženja sudskih prevodilaca i tumača Evropske unije (EULITA) na njihovom kontinuiranom doprinosu LEAP-u u pitanjima jezičke pomoći. Stavovi izraženi u ovom izveštaju su naši lični stavovi.

Uz finansijsku podršku:

**Sufinansira Program za pravosuđe
Evropske Komisije**

**CLIFFORD
CHANCE**

SADRŽAJ

UVOD	5
A. UVOD.....	5
1. Opšte informacije i drugi materijali za obuku Fair Trials-a/LEAP-a	5
2. Područje primene Priručnika	6
3. Kako koristiti ovaj Priručnik	6
a. Kako je organizovan sadržaj.....	6
b. Priručnik „Primena prava EU u praksi“	7
c. „Tumačenje“ i „prevođenje“	7
d. Upozorenje	7
e. Održavajte korak u primeni Priručnika	7
B. PRE DIREKTIVE: PREGLED NAČELA ECHR-a	8
C. PREGLED DIREKTIVE	9
1. Kratak pregled	9
2. Svrha i ciljevi	11
3. Pravo na tumačenje i prevođenje	12
D. PRIPREMNI RAD ZA PRIMENU DIREKTIVE	12
1. Ispitivanje nacionalnog prava i prakse u odnosu na Direktivu	12
2. Istraživanje lokalnog konteksta	14
a. Istražite nacionalne standarde tumačenja.....	14
b. Razgovarajte sa kolegama/advokatskim komorama	14
I– PROCENA POTREBA ZA TUMAČENJEM	15
A. PROBLEM	15
B. ECHR KAO OSNOVA	15
1. Pretpostavka u korist tumačenja, ako se traži	15
2. Parametri za procenu potreba za tumačenjem	16
C. RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE	17
D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI	18
1. Iznesite svoje mišljenje u policijskoj stanici (ukoliko ste prisutni)	18
2. Osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nema potrebe za tumačenjem	18
DEO II – KVALITET TUMAČENJA U POLICIJSKOJ STANICI	20
A. PROBLEM	20
B. ECHR KAO OSNOVA	20
C. RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE	22
1. Pravo na tumačenje (dovoljnog kvaliteta)	22
2. Odredbe koje se odnose na kontrolu kvaliteta	22
a. Odgovor na pitanja kvaliteta specifičan za predmet	22
b. Opšti zahtevi kontrole kvaliteta	23
D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI	24
1. Preliminarna tačka	24
2. Radnje koje treba preduzeti u pretpretresnoj fazi	24
a. Pre početka ispitivanja.....	24

i.	Konsultacije sa klijentom pre početka ispitivanja	24
ii.	Početni koraci	25
iii.	Ako je tumač nekvalifikovan.....	25
b.	Opšti pristup ispitivanja.....	26
i.	Ukratko upoznajte klijenta sa pitanjima tumačenja.....	26
ii.	Vođenje zapisnika.....	26
iii.	Šta tražiti – uopšteno	26
iv.	Šta tražiti – specifična pitanja.....	27
▪	Kontrolna pitanja	27
▪	Optužujuće izjave	27
▪	Pitanja u vezi sa konsekutivnim tumačenjem	28
▪	Rečnik.....	28
▪	Tumačenje u prvom licu	29
▪	Tumač koji „savetuje“ klijenta	29
c.	Ulaganje žalbe na kvalitet tumačenja	29
i.	Tokom ispitivanja	29
ii.	Nakon ispitivanja	29
3.	Iznošenje argumenata pred sud	30
a.	Dužnost suda da osigura adekvatno tumačenj.....	30
b.	Dužnost suda u pogledu neadekvatnog tumačenja u policijskoj stanici: „vršenje kontrole“ nakon „davanja upozorenja“	30
i.	Načelo embrioničke „retroaktivne kontrole“ u predmetu <i>Diallo protiv Švedske</i>	30
ii.	Uspostavljanje obaveze retroaktivne kontrole prema Direktivi.....	31
c.	Okvirni argumenti	32
i.	Koristite beleške iz policijske stanice	32
ii.	Oslanjanje na neuspeh u preduzimanju „konkretnih mera“	32
iii.	Različiti standardi u policijskim stanicama i na sudu.....	32
III – PROBLEM „TREĆEG JEZIKA“		34
A.	PROBLEM	34
B.	ECHR KAO OSNOVA	34
C.	RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE	34
D.	PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI	34
1.	Osporavanje odluke o pružanju tumačenja na trećem jeziku	35
2.	Osporavanje neadekvatnog tumačenja	35
a.	Tokom početnog ispitivanja.....	35
b.	Pred sudom.....	35
IV – PREVOĐENJE BITNIH DOKUMENATA		36
A.	PROBLEM	36
B.	ECHR KAO OSNOVA	36
C.	RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE	37
1.	Pravo na prevod bitnih dokumenata	37
a.	Opšte pravo.....	37
b.	Dokumenti koji su uvek bitni/drugi dokumenti	38
2.	Delimičan prevod	38
3.	Izuzetak „verbalnog prevoda/rezimea“	39

4. Pravo na traženje prevoda i pravo na osporavanje odbijanja pružanja istog..39	
D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI	40
1. Utvrđivanje dokumenata za koje vam je potreban prevod	40
2. Podnošenje zahteva	40
a. Osnova	40
b. Sadržaj zahteva	41
i. Imam pravo na podnošenje ovog zahteva	41
ii. Obavezna dokumenta	41
iii. Ostali bitni dokumenti	42
▪ Transkripti/zapisnik policijskog ispitivanja.....	42
▪ Ključni dokaz	42
3. Osporavanje negativnih odluka	42
a. Insistiranje na sudskoj reviziji	43
b. Osnovi osporavanja.....	43
i. Neosnovano odbijanje nije prihvatljivo.....	43
ii. Odluka se oslanja na mogućnost „verbalnog prevođenja“	43
ZAKLJUČAK	45

UVOD

A. UVOD

1. Opšte informacije i drugi materijali za obuku Fair Trials-a/LEAP-a

U poslednjoj deceniji države članice EU ostvaruju blisku saradnju u pogledu prekograničnih pitanja, prvenstveno putem evropskog naloga za hapšenje. Takvi sistemi se oslanjaju na međusobno poverenje pravosudnih organa da će svako poštovati prava dotičnih lica, a posebno prava garantovana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima („ECHR“).

Međutim, saradnja je narušena činjenicom da pravosudni organi pozvani na međusobnu saradnju, u stvari, nemaju potpuno poverenje u međusobno poštovanje ovih standarda. U cilju jačanja sistema, EU je počela sa nametanjem minimalnih standarda za regulisanje određenih aspekata krivičnog postupka kroz program pod nazivom „Mapa puta“.¹

Iako ove mere imaju svoje poreklo u osiguranju međusobnog poverenja, rezultat je skup direktiva koje obavezuju nacionalne organe u svim predmetima, uključujući sve one koji nemaju prekogranični element. Obuhvataju pravo na tumačenje i prevođenje,² pravo na informisanje,³ i pravo na pristup advokatu⁴ (zajedno, „Direktive“).

U ovom Priručniku se diskutuje o Direktivi 2010/64/EU o Pravu na tumačenje i prevođenje u krivičnom postupku⁵ („Direktiva“), koja je trebalo da bude prenetu u domaće pravo do 27. oktobra 2013. godine. Njom se uređuje pravo osumnjičenog i okrivljenog lica na tumačenje tokom policijskog ispitivanja, saslušanja i sastanaka sa advokatom i pravo na prevođenje bitnih dokumenata. Ovaj Priručnik treba da se tumači zajedno sa online video snimkom obuke u produkciji Fair Trials-a.⁶

Ovo je centralna mera, s obzirom da povećana mobilnost dovodi do povećanog prisustva osumnjičenih koji ne govore lokalnim jezikom i koji zavise od delotvorne jezičke pomoći kako bi mogli ostvariti druga prava, kao što je učešće na sopstvenom suđenju, savetovanje se svojim advokatom, itd.

Da bi postigla svoju svrhu, advokati se moraju pozivati na Direktivu u pojedinačnim predmetima kako bi osigurali da sudovi podržavaju njene standarde. Ovaj Priručnik je osmišljen kako bi vam pružio praktične savete o primeni Direktive u praksi. Trebalo bi ga tumačiti zajedno sa Priručnikom „Primena prava EU u krivičnoj praksi“ i online video snimkom obuke o Sudu pravde EU.⁷

¹ Rezolucija Saveta od 30. novembra 2009. godine o Mapi puta za jačanje proceduralnih prava osumnjičenog ili okrivljenog lica u krivičnom postupku ([OJ2009C295.str.1](#))

² Direktiva 2010/64/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 20. oktobra 2010. o pravu na tumačenje i prevođenje u krivičnom postupku, ([OJ2010L280.str.1](#))

³ Direktiva 2012/13/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 22. maja 2012. o pravu na informisanje u krivičnom postupku ([OJ2012L142.str.1](#)).

⁴ Direktiva 2013/48/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2013. godine o pravu na pristup advokatu u krivičnom postupku i postupku evropskog naloga za hapšenje, i pravu na informisanje treće strane u slučaju lišavanja slobode i na komunikaciju sa trećom stranom i konzularnim službama tokom lišenosti slobode ([OJ2013L 290.str.1](#))

⁵ Kako je navedeno u fusnoti 2.

⁶ Dostupno na <http://www.fairtrials.org/fair-trials-defenders/legal-training/online-training/>.

⁷ Dostupno na <http://www.fairtrials.org/fair-trials-defenders/legal-training/>.

2. Područje primene Priručnika

Ovaj Priručnik nije iscrpan. Obuhvata određena pitanja na koja su ukazali članovi mreže LEAP-a, a koja predstavljaju poseban izazov u vođenju krivične odbrane. Pitanja obuhvataju: (I) procenu potreba za tumačenjem; (II) kvalitet tumačenja u policijskoj stanici; i (III) prevođenje bitnih dokumenata. Nismo obuhvatili aspekte koji se odnose na evropski nalog za hapšenje, s obzirom da se odnosi na mnogo uži spektar predmeta.

Mogu nastati i mnoga druga pitanja. Na primer, u vreme pisanja Priručnika, pred CJEU-om je razmatrano⁸ da li treba ukinuti pravilo nacionalnog prava da se žalbeni dokumenti dostavljaju na jeziku na kome se vodi postupak, kako bi se primenila Direktiva. Postoje mnoga druga potencijalna pitanja, tako da vas ohrabujemo da ovaj Priručnik posmatrate samo kao polaznu tačku.

3. Kako koristiti ovaj Priručnik

a. Kako je organizovan sadržaj

Većina sadržaja Direktive proizlazi iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava („**ECtHR**“) i nema sumnje da je jedna od glavnih funkcija Direktive, pored toga što se nadovezuje na pomenute standarde, artikulisanje tih standarda kao kodifikovanih normi. Shodno tome, za svako tematsko područje, Priručnik razmatra sudsku praksu ECtHR-a kako bi se utvrdila načela koje artikuliše Direktiva.

Zatim razmatramo odredbe same Direktive. Većina odredbi Direktiva ostavlja znatan prostor za tumačenje, međutim u vreme pisanja⁹ Sud pravde EU („**CJEU**“) još uvek nije doneo nijednu odluku zasnovanu na jednoj od njih. Shodno tome, upotrebom alineja u dokumentu pokušali smo da objasnimo pretpostavke, date u pogledu značenja tih odredbi.

Zatim, na osnovu našeg shvatanja Direktive, dajemo konkretne sugestije primene iste u datom predmetu. Ovo uključuje oba praktična koraka (npr. dokumentovanje i osporavanje povrede bitnih odredbi postupka u pretpretresnoj fazi) i pravne korake (npr. pozivanje na Direktivu pred sudom). Radi jasnijeg razlikovanja između ovih različitih nivoa analize:

Odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima i citati iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava dati su u delu koji je označen žutom bojom, sa jednom graničnom linijom, kako bi se prikazala priroda minimuma primene istih. Prikazane su u kurzivu.

Odredbe prava Evropske Unije ili citati iz sudske prakse Suda pravde Evropske unije dati su u delu koji je označen zelenom bojom, sa dve granične linije, kako bi se prikazala priroda komplementarnosti primene istih, eventualno opsežnija zaštita.

Predlozi Fair Trials-a o primeni Direktive u praksi, dati su u delu koji je označen plavom bojom, sa tri granične linije, kako bi se predstavila primena direktiva u lokalnom pravnom kontekstu. Simbolom „→“ vas unapred obaveštavamo da je u tekstu sadržana sugestija.

⁸ Zahtev za prethodnom odlukom od strane Amtsgericht Laufen (Nemačka) podnet 30. aprila 2014. godine-Krivični postupak protiv Gavrilo Covac([OJ2014C253, str.22](#))

⁹ Ovaj Priručnik objavljen je u martu 2015.

b. Priručnik „Primena prava EU u praksi“

Ovaj Priručnik bi trebalo koristiti zajedno sa Priručnikom „Primena prava EU u praksi“ koji sadrži objašnjenja pretpostavki o pravnom efektu Direktiva. Takođe sadrži opšti uvod u koncept „pozivanje na Direktivu“ kroz oslanjanje na mehanizme pravnih sredstava, kao što su ništavost proceduralnih akata, isključivanje/odbacivanje dokaza i tako dalje.

Prilikom navođenja sugestija „Fair Trials“-a u delu ozačenom plavom bojom sa tri granične linije, pozivamo se na opšti pristup Direktivama, tako da i vas podstičemo da se pozivate na Priručnik „Primena prava EU u praksi“ u tom pogledu. Međutim, postoje neke specifične tačke o tome kako se konkretno pozivati na ovu Direktivu. One se naročito tiču pitanja osporavanja lošeg kvaliteta tumačenja pred sudovima u skladu sa načelom „vršenja kontrole nakon upozorenja“ koje proizlazi iz sudske prakse ECtHR-a.

c. „Tumačenje“ i „prevođenje“

U ovom Priručniku, kada govorimo o „**tumačenju**“, govorimo o verbalnom tumačenju usmene komunikacije. Kada govorimo o „**prevođenju**“, govorimo o pisanom prevodu pisanih dokumenata. Direktiva pravi jasnu razliku između ova dva procesa, koju i mi primenjujemo u ovom Priručniku. Takođe ćemo koristiti izraz „jezička pomoć“, generički izraz koji se odnosi na pomoć (i tumačenje i prevođenje) pruženu nekome ko ne govori ili ne razume jezik na kom se vodi postupak.

Razlika između tumačenja i prevođenja nije zanemarljiva s obzirom na činjenicu da su u sudskoj praksi ECtHR-a ova dva procesa u velikoj meri povezana, dok se član 6(3)(e) Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) odnosi samo na „tumačenje“ i, iako je ECtHR uložio velike napore da u svojoj sudskoj praksi, uspostavi zahtev za prevođenje određenih dokumenata (naročito optužnice), načela je teško odrediti, tako da je razliku datu u Direktivi korisno primenjivati.

d. Upozorenje

Ovaj Priručnik je izrađen na osnovu određenih pretpostavki. Kao što je gore navedeno, nastojali smo se da ih jasno identifikujemo u glavnom delu teksta. Cilj ovoga je uvažavanje činjenice da mogu postojati i drugi stavovi i osiguranje da ste svesni da su to zaključci iza kojih ćete svesno stajati ukoliko ćete ih koristiti na sudu.

Priručnik je takođe izrađen u saradnji sa advokatima iz svih država članica EU. Neminovno je da ne može pokriti sve pojedinačne varijacije u krivičnom postupku različitih država članica EU (iako koristi primere na nacionalnom nivou kako bi se pitanje stavilo u određeni kontekst). Pored toga, ne mogu se uzeti u obzir postojeće profesionalne tradicije i deontološka pravila (etika) uspostavljena od strane nacionalnih ili regionalnih advokatskih komora. Zbog toga ćete morati da prilagodite naše sugestije kako biste mogli da ih primenite u lokalnom kontekstu.

e. Održavajte korak u primeni Priručnika

Uz gore navedeno, podstičemo vas na primenu koraka iz ovog Priručnika, isprobajte argumente koje predlažemo i obavestite nas o vašem napretku kontaktirajući nas putem kontakata navedenih u predgovoru. Očekujemo proces učenja nakon jedne ili dve godine od roka za sprovođenje direktiva, i biće nam drago da nas obavestite o svom iskustvu i stečenom znanju.

B. PRE DIREKTIVE: PREGLED NAČELA ECHR-a

Direktiva se zasniva na području sudske prakse ECtHR-a koja nije obimna, ali na osnovu koje su, i pored toga, nastala neka od ključnih načela. Sudska praksa o pravu na tumačenje (i, do određene mere, prevođenje) generalno proizlazi iz člana 6(3)(a) i (e), koji predviđa:

„Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

(a) da bez odlaganja, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

...

(e) da dobije besplatnu pravnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.“

Tumačenjem ovih odredbi, ECtHR je razvio sledeću „osnovnu izjavu“, nedavno potvrđenu u predmetu *Hacioglu protiv Rumunije*:¹⁰

„88. Sud potvrđuje da se u stavu 3(e) člana 6. navodi da svaki branjenik ima pravo na besplatnu pomoć tumača. To pravo se odnosi ne samo na verbalne izjave na sudskom ročištu, već i na dokumentovani materijal i pretpretresni postupak. To znači da okrivljeno lice koje ne razume ili ne govori jezik koji se koristi na sudu ima pravo na besplatnu pomoć tumača za tumačenje ili prevođenje svih dokumenata u postupku koji je pokrenut protiv njega, a koji su potrebni za razumevanje ili izjašnjavanje na jeziku koji koristi sud u cilju ostvarivanja koristi pravičnog suđenja [...] Navedena odredba ne ide toliko da zahteva pisani prevod svih predmeta koji su deo pisanih dokaza ili službenih dokumenata u postupku. S tim u vezi, treba napomenuti da se tekst relevantnih odredbi odnosi na „tumača“, ne na „prevodioca“. Ovo ukazuje na to da verbalna jezička pomoć može ispuniti zahteve Konvencije [...] Međutim, ostaje činjenica da bi pružena pomoć u tumačenju trebala omogućiti branjeniku saznanja o predmetu koji se vodi protiv njega i mogućnost da se brani, odnosno, da bude u mogućnosti da pred sudom iznese svoju verziju događaja [...] S obzirom na potrebu da to pravo bude praktično i delotvorno, obaveza nadležnih organa nije ograničena samo na određivanje tumača, već i u slučaju datog upozorenja u konkretnim okolnostima, može se proširiti na stepen naknadne kontrole adekvatnosti pruženog tumačenja.“¹¹

Značajan dodatak ovoj sudskoj praksi dat je 2010. godine, kada je u predmetu *Diallo protiv Švedske*¹², u trećem odeljku ECtHR napravio paralelu između prava na pristup advokatu u policijskoj stanici i prava na pristup tumaču za sve one koji ne govore jezik na kome se vodi krivični postupak, a u kojoj se navodi:

¹⁰ Predmet [Hacioglu protiv Rumunije](#), pred. br. 2573/03 (Presuda od 11. januara 2011. godine).

¹¹ Stav 88.

¹² Predmet [Diallo protiv Švedske](#), pred.br. 13205/07 (Presuda od 5. januara 2010. godine).

„Prema istoj logici, pomoć tumača treba da bude obezbeđena u istražnoj fazi, osim ako nije u svetlu posebnih okolnosti svakog predmeta ukazano na postojanje uverljivih razloga za ograničenje ovog prava“¹³

Ovim se potvrđuje da, u skladu sa ECHR-om, pravo na tumača u policijskoj stanici je osnovna garancija krivičnog postupka, slično pomoći advokata. Ovo pravo i mnogi od koncepata navedenih u osnovnoj izjavi, odražavaju se u glavnim odredbama Direktive.

C. PREGLED DIREKTIVE

1. Kratak pregled

Odredba	Šta obuhvata	Posebni aspekti
Član 1	Predmet /područje primene	<ul style="list-style-type: none"> • Primenjuje se na krivične postupke i postupke za izvršenje evropskog naloga za hapšenje (EAW) • Primenjuje se od trenutka kada „nadležni organi obaveste lice... službenim obaveštenjem ili na neki drugi način, da je osumnjičeno ili okrivljeno za činenje krivičnog dela do okončanja postupka“ • Kada se prekršaji sankcionišu administrativno, a žalbeni postupak se vodi pred sudom, Direktiva se primenjuje samo na sud. • Ne utiče na zakone koji se odnose na pristup advokatu ili pristup dokumentima
Član 2	Pravo na tumačenje	<ul style="list-style-type: none"> • Osumnjičenom ili okrivljenom licu „koje ne govori ili ne razume jezik“, bez odlaganja, daje pravo na tumačenje pred pravosudnim organima, uključujući i tokom policijskog ispitivanja, • Tumačenje komunikacije između osumnjičenog i okrivljenog lica i pravnog savetnika u direktnoj vezi sa ispitivanjem, saslušanjem ili žalbom, po potrebi, kako bi se zaštitila pravičnost postupka • Odgovarajuća pomoć za lice sa oštećenjem sluha ili smetnjama u govoru • „Procedura ili mehanizam“ kojim se utvrđuje da li je potrebno tumačenje • Pravo na osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nema potrebe za tumačenjem/mogućnost ulaganja žalbe na kvalitet pruženog tumačenja • Dopuštena upotreba tehnologije

¹³ Stavovi 24-25

		<ul style="list-style-type: none"> • Tumačenje u postupku izvršenja EAW-a • „Kvalitet tumačenja mora da bude dovoljan da garantuje pravičnost postupka“
Član 3	Pravo na prevođenje bitnih dokumenata	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo lica koje ne govori ili ne razume jezik na kome se vodi krivični postupak na „pisani prevod svih bitnih dokumenata za osiguranje ostvarivanja njegovih prava odbrane i zaštitu pravičnosti postupka.“. • U bitne dokumente ubrajaju se: odluka o lišavanju slobode, svaki optužni predlog/optužnica, sve presude. • Nadležni organi u svakom pojedinačnom predmetu odlučuju da li je neki drugi dokument bitan. Osumnjičeno ili okrivljeno lice ili njegov pravni zastupnik mogu u tu svrhu podneti obrazloženi zahtev. • Ne postoji zahtev za prevođenjem delova bitnih dokumenata, koji osumnjičenom ili okrivljenom licu nisu značajni za razumevanje predmeta koji se vodi protiv njega. • Pravo na osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nije potrebno prevesti dokumente ili njihove delove/mogućnost ulaganja žalbe zbog toga što kvalitet prevoda nije dovoljan da zaštiti pravičnost postupka. • Mogućnost pružanja „verbalnog prevoda ili verbalnog rezimea“ umesto pisanog prevoda. • Pravo na osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nije potrebno prevođenje dokumenata ili njihovih delova/mogućnost ulaganja žalbe na kvalitet prevoda, koji nije dovoljan za zaštitu pravičnosti postupka.
Član 4	Troškovi	<ul style="list-style-type: none"> • Države članice snose troškove tumačenja, bez obzira na ishod postupka
Član 5	Kvalitet	<ul style="list-style-type: none"> • Države članice preduzimaju „konkretne mere“ kako bi osigurale da tumačenje/prevođenje ispunjava potrebne standarde • Države članice „nastoje“ da uspostave (a) registar(registre) odgovarajućih kvalifikovanih nezavisnih prevodilaca/tumača. • Obaveza osiguranja da tumači/prevodioci poštuju poverljivost
Član 6	Osposobljavanje	<ul style="list-style-type: none"> • Zahtev za osposobljavanje „sudija, tužilaca i pravosudnog osoblja“ o radu sa tumačima
Član 7	Vođenje zapisnika	<ul style="list-style-type: none"> • Obaveza vođenja zapisnika kada se tokom ispitivanja ili saslušanja obezbeđuje tumačenje, kada se pruža verbalni

		prevod/rezime ili u slučaju odricanja od prava na prevod.
Član 8	Klauzula o ograničavanju ili odstupanju	<ul style="list-style-type: none"> Direktiva ne ograničava zaštitu koja proizlazi iz međunarodnog ili nacionalnog prava kojom se pruža viši nivo zaštite.

2. Svrha i ciljevi

Kao što je objašnjeno u daljem tekstu, Direktiva se nadovezuje na standarde koji su već uspostavljeni u sudskoj praksi ECtHR-a. Oni se odražavaju u preambulama Direktive. Preambule same po sebi ne utvrđuju obaveze, već sadrže važne informacije kao što su opšte informacije o zakonodavnom instrumentu i pružaju smernice za njihovo tumačenje. U slučaju Direktive, njena glavna svrha je da se postojeći standardi ECHR-a uobliče u formi jasnog zakona.

„(14) Pravo lica na tumačenje i prevođenje koje ne govori ili ne razume jezik na kome se vodi postupak utvrđeno je u članu 6. ECHR-a, kako se on tumači u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava. Ovom Direktivom se olakšava primena tog prava u praksi. U tom smislu, cilj ove Direktive je osigurati osumnjičenom ili okrivljenom licu pravo na tumačenje i prevođenje u krivičnom postupku kako bi mu se osiguralo pravo na pravično suđenje.”

„(33) Odredbe ove Direktive, koje odgovaraju pravima zagarantovanim u ECHR-u ili Povelji trebalo bi tumačiti i primenjivati u skladu sa tim pravima, kako se ona tumače u odgovarajućoj sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (...).”

U ovim preambulama se jasno navodi da je Direktiva namenjena olakšavanju primene prava koja već postoje u ECHR-u. To znači da, kada dajete pravne argumente, možete, ukoliko želite, da se pozovete na sudsku praksu ECtHR-a kako biste predložili način tumačenja odredbe Direktive. Iz tog razloga, u delovima ovog Priručnika u kojima smo smatrali da je to od koristi, uključili smo reference na sudsku praksu ECtHR-a (naročito u pogledu koncepta „vršenja kontrole nakon upozorenja“). Međutim, kako je gore navedeno, u poređenju sa sudskom praksom ECtHR-a, Direktiva je jasnija i može pružiti i robusniju zaštitu od ECtHR-a, tako da vas podstičemo da, kao pravilo, svoje argumente zasnivate na samoj Direktivi. Zapravo, preambule uvode novi jezik „EU“:

„(17) Ovom Direktivom trebalo bi osigurati postojanje besplatne i adekvatne jezičke pomoći koja osumnjičenom ili okrivljenom licu koje ne govori ili ne razume jezik na kome se vodi krivični postupak omogućava potpuno ostvarivanje prava odbrane i prava na zaštitu pravičnosti postupka.“

„(22) Tumačenje i prevođenje u skladu sa ovom Direktivom trebalo bi omogućiti na maternjem jeziku osumnjičenog ili okrivljenog lica ili na bilo kom drugom jeziku koji to lice govori i razume, kako bi mu se omogućilo da u potpunosti ostvari pravo odbrane i u cilju zaštite pravičnosti postupka.“

Ovi koncepti omogućavanja osumnjičenom ili okrivljenom licu da „u potpunosti ostvare svoje pravo odbrane“ i „zaštitu pravičnosti postupka“, ponovo se navode u Direktivi i drugim merama usvojenim u okviru Mape puta. Njihovo značenje je nedefinisano i otvoreno je za tumačenje.

3. Pravo na tumačenje i prevođenje

Članom 1. uspostavlja se ono što se čini kao opšte pravo na tumačenje i prevođenje koje se primenjuje tokom celog toka krivičnog postupka:

Član 1. – predmet i područje primene

„1. Ovom Direktivom određuju se pravila o pravu na tumačenje i prevođenje u krivičnom postupku (...).

2. Pravo iz stava 1. primenjuje se na lica od trenutka kada ih nadležni organi države članice službenim obaveštenjem ili na neki drugi način obaveste, da su osumnjičeni ili optuženi za činjenje krivičnog dela pa sve do okončanja postupka [...]“

Vratili bismo se Priručniku o „Primeni prava EU u praksi“ i pri tom ukazujemo na činjenicu da ova odredba pruža početni dokaz da je namera Direktiva pružanje pojedincima određenih „prava“ na koja se mogu pozivati na nacionalnom nivou. Takođe bismo vas uputili i na Deo IV Priručnika o Direktivi o pravu na informisanje, u kome smo pokrili pitanje primene Direktive na lica koja nisu formalno obavestena o svom statusu osumnjičenih. Ista razmatranja primenjuju se ovde: ako je lice, objektivno gledano, osumnjičeno, ima pravo na prava koja garantuje Direktiva, čak i ako po nacionalnom zakonu nisu formalno podvrgnuti istrazi. Osim toga, upućujemo vas na relevantne delove ovog Priručnika za diskusiju o materijalnim odredbama Direktive.

D. PRIPREMNI RAD ZA PRIMENU DIREKTIVE

Pre razmatranja praktičnih situacija u kojim biste možda želeli da se pozovete na Direktivu, preporučljivo je da sprovedete osnovni preparadni rad kako biste osigurali da u vidu imate odgovarajuće pravne i druge materijale prilikom pristupanja pitanjima iz Direktive.

4. Ispitivanje nacionalnog prava i prakse u odnosu na Direktivu

Proces tumačenja i prevođenja u vašoj jurisdikciji može biti sekundarne prirode za vas kao advokata. Međutim, vredi napraviti korak unazad i ponovo ispitati zakonodavnu i praktičnu situaciju u odnosu na Direktivu. Moguće je da je nedavno došlo do novih izmena u sprovođenju Direktive, pa bi stoga bilo korisno pregledati relevantne odredbe iz perspektive zahteva Direktive, s obzirom na to da bi vam to moglo pomoći da formirate inicijalno mišljenje o tome gde se mogu pojaviti problemi usklađenosti.

Koristite sve sisteme dostupne u vašem nacionalnom sistemu za identifikaciju relevantnih odredbi. Iz perspektive EU, postoji sistematičan (ali nesavršen) način za identifikaciju relevantnog zakonodavstva kroz bazu podataka „Eur-Lex“ koja čuva ili sadrži linkove ka celokupnom zakonodavstvu EU i sudskoj praksi i u poslednje vreme sve više sadrži linkove ka nacionalnim zakonima i sudskoj praksi takođe. U daljem tekstu je dat kratak pregled korišćenja ovog sistema u cilju pronalaženja zakonodavstva kojeg vlada vaše države članice smatra usklađenim sa Direktivom:

- ➔ Identifikujte relevantni nacionalni zakon
- Idite na <http://eur-lex.europa.eu> izaberite jezik;
- U odeljku „pronađite rezultate po broju dokumenta“ (ili ekvivalent na vašem jeziku) u polju „Godina“ ukucajte „2010“ i „64“ u polju „Broj“ i kliknite na polje „Direktiva“ (pretraga Direktive 2010/64/EU);
- Na ovaj način ćete dobiti link sa punim nazivom Direktive. Kliknite na isti;
- Na ekranu ćete videti tekst direktive i tabele sa linkovima za više jezičkih verzija. Iznad toga, postoje tabulatori, od kojih se jedan naziva „Povezani dokumenti“ (ili ekvivalent na vašem jeziku). Kliknite na isti;
- Niže na stranici ćete videti opciju „Prikaži nacionalne mere sprovođenja: NIM“, link za zakone za sprovođenje svake zemlje. Kliknite na isti;
- Skrolujte rezultate sve dok ne vidite ime vaše države članice kao „autora“, sa naslovom dotičnog zakonodavstva. Rezultati će uključiti nove mere sprovođenja i reference na stare zakone koji obuhvataju relevantnu temu. Skrolujte nadole i pronađite unose koji su relevantni za vašu zemlju.

Predlažemo da pregledate svoje nacionalno zakonodavstvo, imajući u vidu shvatanje kako isto funkcioniše u praksi, kako biste utvrdili kako se Direktiva primenjuje u praksi u vašoj jurisdikciji. Ključna pitanja koja bismo predložili su:

- ➔ U skladu sa Direktivom, ispitajte nacionalno zakonodavstvo i postupak
- Tumačenje**
- Koji mehanizam postoji za utvrđivanje da li je osumnjičenom/okrivljenom licu potrebno tumačenje i koji su faktori uzeti u obzir?
 - Koji su organi nadležni za vršenje te procene u različitim fazama krivičnog postupka?
 - Šta određuje izbor tumača? Da li postoji registar ili zvanične smernice?
 - Ukoliko osumnjičeno/okrivljeno lice ulaže prigovor na odluku koja se odnosi na tumačenje, koji mehanizam je dostupan za osporavanje iste?
- Prevođenje**
- Koje dokumente je potrebno prevesti?
 - Da li su dokumenti u potpunosti prevedeni u pisanom obliku ili je dato verbalno objašnjenje dokumenata ili su prevedeni samo delovi dokumenata? Koji se kriterijumi primenjuju?
 - Ukoliko osumnjičeno/okrivljeno lice ulaže prigovor na odluku koja se odnosi na prevođenje dokumenata, koji mehanizam je dostupan za osporavanje iste?
- Zahtevi u pogledu kvaliteta**
- Koji sistemi postoje za merenje kvaliteta tumačenja i prevođenja?
 - Koji sistem je dostupan za podnošenje žalbe u pogledu kvaliteta?

5. Istraživanje lokalnog konteksta

a. Istražite nacionalne standarde tumačenja

Moguće je da postoje stručna tela sa zajedničkim standardima, etičkim kodeksima i/ili najboljim praksama koji vam mogu pružiti korisno referentno merilo koje biste trebali imati u vidu prilikom upravljanja specifičnim situacijama u policijskoj stanici i u sudovima.

- ➔ Istražite nacionalne standarde tumačenja
- Da li postoji organizacija (vladina ili neka druga) koja zastupa tumače?
- Kontaktirajte ih i zatražite kopije smernica koje se odnose na minimalne kvalifikacije neophodne za tumačenje u policijskoj stanici, najbolje prakse itd.
- Upoznajte se sa svim relevantnim materijalima, kako biste bili spremni da na iste skrenete pažnju ljudi u policijskoj stanici, ukoliko je potrebno.

b. Razgovarajte sa kolegama/advokatskim komorama

Velika je verovatnoća da Direktiva, i verovatno nacionalne mere sprovođenja, neće odmah biti poznate svim zainteresovanim stranama. Međutim, kada je više advokata svesno mera i kada je više njih u potrazi za načinima da se na iste pozove, policija i sudovi će uočiti ponavljanje ovih argumenata. Ovo će uticati na nemogućnost ignorisanja pitanja i povećaće kredibilnost argumenata zasnovanih na Direktivi. Predložimo sledeće:

- ➔ Raširite vest:
- Pitajte Advokatsku komoru da li je obavestila svoje članove o novim zakonima.
- Prosledite ovaj Priručnik pravnim mrežama i advokatskim komorama.

Diskusija o direktivama i načinu primene istih je novi ključni deo strategije sprovođenja izrađene od strane LEAP-a. U tom kontekstu, član savetodavnog odbora LEAP-a za Portugaliju, Vania Costa Ramos, je pisao o primeni Direktive u portugalskoj krivičnoj praksi i mi vas podstičemo da pročitate prevod na engleskom jeziku koji smo mi učinili dostupnim.¹⁴ Ukoliko ste napisali nešto za šta mislite da bi moglo pomoći kolegama u drugim državama članicama, molimo vas da nas kontaktirate.

¹⁴ Vania Costa Ramos, „Primena prava EU u krivičnoj praksi“, Prevod na engleskom jeziku omogućio Fair Trials, dostupno na: <http://www.fairtrials.org/publications/article-the-use-of-european-law-in-criminal-proceedings/>.

I–PROCENA POTREBA ZA TUMAČENJEM

A. PROBLEM

Svaki predmet u kome je moguć nastanak pitanja u pogledu jezičke pomoći počinje istim ključnim pitanjem: da li osumnjičeno ili okrivljeno lice ima potrebu za takvom pomoći? Diskusije FairTrials-a sa praktičarima iz mreže LEAP-a su otkrile niz zabrinutosti u pogledu načina na koji se takve procene vrše, konkretno u policijskoj stanici, kada policija radi pod pritiskom vremenskog ograničenja. Proizašle su sledeće pojedinosti:

- Odsustvo formalizovanog sistema za procenu potreba za tumačenjem, kao rezultat ima usvajanje neformalnih mehanizama, kao na primer postavljanje pitanja osumnjičenom da li razume italijanski jezik? i zasnivanje daljeg delovanja policije na tom odgovoru;
- Nepostojanje sistema za identifikaciju pravog maternjeg jezika lica; i
- Nepostojanje mehanizama za osiguranje dostupnosti tumačenja za konsultacije advokata/klijenta, naročito kada je klijent zadržan u pritvoru.

Problem je nepostojanje adekvatnih sistema za procenu i odgovor na preciznu potrebu za tumačenjem: kojim jezikom zapravo lice govori? Da li razume sagovornika u konkretnom kontekstu? Da li razume jezik na kom se vodi postupak u meri u kojoj je to potrebno u kontekstu (npr. da bi moglo detaljno da odgovori na činjenična pitanja)? Ovo je tema ovog odeljka.

B. ECHR KAO OSNOVA

Postoji ograničena sudska praksa u pogledu ovog pitanja, međutim ECtHR je i pored toga objavio nekoliko izjava koje sadrže smernice u širem smislu o načinu za vršenje takvih procena:

1. Pretpostavka u korist tumačenja, ako se traži

U predmetu *Brozicek protiv Italije*,¹⁵ ECtHR je razmatrao da li se nepružanjem jezičke pomoći kada se traži, povređuju bitne odredbe člana 6(3)(e). U slučaju da time nastaje povreda, ECtHR je izjavio:

„41.(...) Po prijemu ovog zahteva, italijanski pravosudni organi trebali su preduzeti korake u skladu sa istim kako bi osigurali poštovanje zahteva odredbi [člana 6(3)(a)], osim ako nisu bili u mogućnosti da utvrde da podnosilac zahteva u stvari u dovoljnoj meri poznaje italijanski jezik (...)(naglasak dodat).¹⁶

Fair Trials tumači ovaj predmet kao utvrđivanje (sasvim prirodne) pretpostavke u korist tumačenja koju organi države mogu osporiti. Međutim, budući da lice možda nije svesno svog prava na tumačenje i prevođenje, zahtev je samo polazna tačka. Sudska praksa dalje opisuje faktore koji su uglavnom relevantni za procenu potreba za tumačenjem.

¹⁵ [Brozicek protiv Italije](#), pred.br.10964/84 (Presuda od 19. decembra 1989).

¹⁶ Stav 41.

2. Parametri za procenu potreba za tumačenjem

ECtHR je takođe objavio korisne izjave u predmetima u kojima se navodi da su nepružanjem tumačenja povređene bitne odredbe člana 6. U predmetu *Hermi protiv Italije*,¹⁷ ECtHR navodi:

*'(...) pitanje **poznavanja jezika od strane branjenika je od vitalnog značaja** i [Sud] takođe mora ispitati **prirodu prekršaja za koji se branjenik tereti** i sva obaveštenja koja su mu uputile domaće vlasti, kako bi se procenilo da li su dovoljno kompleksni da zahtevaju detaljno poznavanje jezika koji se koristi na sudu¹⁸⁸ (naglasak dodat).*

Jedna stvar se može zaključiti iz ove izjave: pitanje da li je nekome potrebna jezička pomoć, procenjeno je upućivanjem na specifičnu jezičku sposobnost lica u svetlu specifičnosti dotičnog predmeta. Faktori koji se pojavljuju u sudskoj praksi su sledeći:

- *Lice kome maternji jezik nije jezik koji se koristi u postupku;*¹⁹
- *Razlika između sposobnosti izražavanja i sposobnosti čitanja dokumenata, ukoliko je to potrebno;*²⁰
- *Finansijski, socijalni i kulturni položaj lica, uključujući i dužinu vremena provedenog u zemlji;*²¹
- *Lice koje je nepismeno.*²²

Takođe treba napomenuti da postoji poseban fokus na relevantnost ove analize u istražnoj fazi. Kao što je gore navedeno, ECtHR je uspostavio pravo na tumačenje kao slično pravu na pristup advokatu i kao značajnu zaštitu u ranim fazama krivičnog postupka. Ovo je dovelo do toga da ECtHR u ovoj fazi posebno naglasi jezičke sposobnosti:

„Uzimajući u obzir značaj istražne faze kako je gore naglašeno, Sud nije uveren da je podnosilac predstavke dovoljno razumela postavljena pitanja ili da je bila u mogućnosti da se na adekvatan način izrazi na turskom jeziku i zasigurno ne na nivou koji bi mogao da opravda pozivanje na njene izjave kao dokaza protiv nje na suđenju (...) Bez pomoći prevodioca, nije mogla razumno shvatiti posledice prihvatanja da bude saslušana bez prisustva advokata u krivičnom predmetu u vezi istrage naročito teških krivičnih dela”²³

ECtHR je svestan da proces tokom početne faze značajno utiče na vođenje odbrane i da neuspeh pružanja usluge tumačenja rizikuje uticaj na način na koji osumnjičeno lice donosi odluke u kontekstu kada se njegove izjave koriste u postupku. Pažljiva procena potrebe za tumačenjem u toj fazi je stoga još važnija.

¹⁷ Predmet [Hermi protiv Italije](#), pred. br. 18114/02 (Presuda od 18. oktobra 2006. godine)

¹⁸ Stav 71.

¹⁹ Predmet [Amer protiv Turske](#), pred. br. 25720/02 (Presuda od 13. januara 2009. godine), stav 82.

²⁰ Ibid.

²¹ Predmet [Katrtsch protiv Francuske](#) pred. br. 22575/08 (Presuda od 4. novembra 2011. godine), stav 45.

²² Predmet *Şaman protiv Turske*, pred. br. 35292/05 (Presuda od 5. aprila 2011. godine), stav 31.

²³ Stavovi 31 i 35.

C. RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE

Procena potreba za tumačenjem je povezana sa područjem primene *ratione personae* Direktive, tj. onima koji imaju pravo na tumačenje koje zahteva Direktiva. Član 2(1), kojim se utvrđuje pravo na tumačenje u krivičnom postupku, predviđa:

„1. Države članice osiguravaju da se osumnjičenom ili okrivljenom licu koji ne govori ili ne razume jezik predmetnog krivičnog postupka bez odlaganja omogući tumačenje tokom krivičnog postupka pred istražnim i pravosudnim organima, uključujući tokom policijskih ispitivanja, svih sudskih ročišta i svih drugih potrebnih saslušanja (naglasak dodat).

Direktiva u članu 2(4) i (5) dalje predviđa:

„4. Države članice osiguravaju uvođenje postupka ili mehanizma kojim se utvrđuje da li osumnjičeno ili okrivljeno lice govori ili razume jezik krivičnog postupka i da li mu je potrebna pomoć tumača.“

„5. Države članice osiguravaju da osumnjičeno ili okrivljeno lice, u skladu sa postupcima predviđenim nacionalnim pravom, imaju pravo osporiti odluku kojom se utvrđuje da im tumačenje nije potrebno (...)“

Preambule takođe pružaju dodatne smernice:

„(21)(...) Takav postupak ili mehanizam podrazumeva da nadležni organi na odgovarajući način, pa i kroz razgovor sa dotičnim osumnjičenim ili okrivljenim licem, proveravaju da li govori i razume jezik na kom se vodi krivični postupak i da li mu je potrebna pomoć tumača.“

O ovim odredbama ćemo detaljnije diskutovati u daljem tekstu tokom razmatranja načina pozivanja na iste. Međutim, u ovom trenutku pojašnjavamo pretpostavke koje smatramo da su osnovne:

- Direktiva dodeljuje pravo na tumačenje licu koje ne govori ili ne razume jezik na kom se vodi krivični postupak. Pitanje da li neko ispunjava kriterijume ove definicije zavisi od objektivnih faktora koji se razlikuju od slučaja do slučaja.
- Ovo je potvrđeno prisustvom obaveze u članu 2(4) u pogledu postojanja mehanizma za identifikovanje takvih lica, reference u Preambuli 21 na konsultaciju osumnjičenog ili okrivljenog lica, koja se obavezno mora izvršiti na osnovu pojedinačnih slučajeva i prava na osporavanje prema članu 2(5) koji podrazumeva individualnu odluku.
- Međutim, ne postoje smernice o tome šta u suštini treba da upravlja neophodnom procenom. Do sada, s obzirom na to da celokupna Direktiva ima za cilj da olakša primenu prava iz ECHR-a, koja su zaštićena Poveljom, faktori, koje je identifikovao ECtHR, kao što je gore detaljnije navedeno, nesumnjivo su relevantni. Međutim, CJEU imam obavezu osiguranja daljih smernica.

D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI

Rešavanje problema trebalo bi početi preventivnim pristupom, uz nastojanje pozivanja na Direktivu kako bi se osiguralo da ne dođe do povreda. Osporavajući navodne povrede u ranim fazama, takođe ćete izraditi zapisnik koji se kasnije može koristiti u postupku.

1. Iznesite svoje mišljenje u policijskoj stanici (ukoliko ste prisutni)

Imajući u vidu gore navedeno, Fair Trials predlaže da biste trebali navesti nekoliko tačaka kada ste fizički prisutni u mestu na kome je doneta prva odluka:

- ➔ Objasnite zašto je potrebno tumačenje:
 - Osigurajte da je policija na nedvosmislen način svesna da je potrebno tumačenje.
 - Objasnite vlastima da je njihova dužnost da obrazlože svoju odluku o nepružanju tumačenja, zamolite ih da navedu svoje razloge za usvajanje zaključka da lice govori i razume jezik i evidentirajte iste u pisanom obliku.
 - Ako klijent u određenoj meri govori jezik, diskutujte sa njim o predmetu u cilju provere da li je dovoljno upoznat sa relevantnom terminologijom, uzimajući u obzir pitanja koja uzrokuju poteškoće.
 - Međutim, u svakom slučaju ne biste trebali prihvatiti odluku o odbijanju obezbeđivanja tumača, ako je zahtevan. Morate da osporite ovu odluku.

2. Osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nema potrebe za tumačenjem

Ukoliko je u policijskoj stanici doneta inicijalna odluka o daljem nastavku bez tumača, očigledno je da morate da protestujete ukoliko mislite da je tumač u stvari potreban. To bi uključivalo odbijanje nastavka ispitivanja sve dok se stvar ne preda višem organu, ukoliko postoji.

- ➔ Odbijeno je tumačenje: Sta uraditi?
 - Uložiti žalbu višem organu, ukoliko postoji.
 - Da li postoji viši policijski službenik/tužilac kome se može proslediti ovo pitanje?
 - Odredite osnove vašeg prigovora i evidentirajte/ osigurajte da je isti, organ evidentirao u pisanom obliku.

Šta ako ne postoji poseban sistem za prigovor na odluku policije? Ne mora da znači da je to u suprotnosti sa Direktivom: imajte na umu Preambulu 25 („To pravo ne podrazumeva da su države članice u obavezi da propišu poseban mehanizam ili žalbeni postupak u kom se takav zaključak može osporiti“). Međutim, u ovom slučaju, trebala bi da postoji zaštita na drugim mestima.

U tom smislu, korisno je razmotriti odluku CJEU-a u predmetu Samba Diouf. Zahtev za azil je obrađen u skladu sa ubrzanim postupkom, kako to dopušta relevantna direktiva. Odluka da se predmet tretira ubrzanim postupkom, nije sama po sebi bila predmet osporavanja kao što je to slučaj sa odlukom o meritumu. Sud je zaključio da opšte načelo delotvorne sudske zaštite nije zahtevalo odvojeno osporavanje odluke o ubrzanju,

„pod uslovom da se razlozi koji su organ doveli do toga da ispita meritum zahteva u okviru takvog postupka, u stvari mogu podvrgnuti sudskom preispitivanju u okviru radnje koja se može preduzeti protiv konačne odluke kojom se odbija zahtev.“²⁴

Ukratko, sudsko preispitivanje preliminarne odluke, ukoliko ne postoji nezavisno, osiguran je u kontekstu sudskog preispitivanja pravosnažne odluke. Ovo ukazuje na vrstu odgovora za kojim tragate: ukoliko ne postoji konkretno dostupno „osporavanje“, morate naći sudsku zaštitu na drugim mestima, naročito pozivanjem na sud nadležan za vođenje krivičnog postupka kako bi se osigurala delotvornost prava na tumačenje koje predviđa Direktiva i „zaštitila pravičnost postupka“ kako to zahteva Direktiva; Prema Fair Trials-u, ovo podrazumeva mogućnost ispitivanja razloga za donošenje odluke o nepružanju tumačenja i preduzimanja odgovarajuće korektivne mere ukoliko postoji neusklađenost sa Direktivom. Da rezimiramo:

- ➔ Ne postoji poseban mehanizam za podnošenje žalbe: šta uraditi?
- Osigurajte da je evidencija izrađena u vreme donošenja odluke, uključujući osnovu za donošenje odluke kojom se utvrđuje da ne postoji potreba za tumačenjem; ukoliko detalji nisu evidentirani u zapisniku/protokolu postupka;
 - Koristiti ovo kasnije tokom postupka prilikom iznošenja argumenata pred sudom, u kontekstu svih pretpretresnih saslušanja, diskusija o prihvatljivosti dokaza ili diskusija da li se može uzeti u obzir dokaz ili težina priloženog dokaza.
 - Argument: načelo delotvorne sudske zaštite znači da sud koji donosi odluku o krivičnom postupku mora biti u mogućnosti da razmotri osnove na kojima je zasnovana odluka o nepružanju tumačenja i preduzme korektivne mere kako bi se osigurala pravičnost postupka ukoliko odluka nije bila u skladu sa Direktivom (videti, analogijom, odluku Samba Diouf). U suštini postoji pretpostavka da je tumačenje potrebno ukoliko se zatraži (videti odluku ECtHR-a u predmetu Brozicek protiv Italije) i treba uzeti u obzir specifičnu sposobnost osumnjičenog lica da govori i razume jezik na nivou koji je potreban u svetlu specifičnosti predmeta. Odluka policije o nepružanju usluge tumačenja nije pokazala, na ovoj osnovi, da osumnjičeno lice zna da govori jezik na kom se vodi postupak i stoga nije bila u skladu sa Direktivom. U skladu sa tim, sud mora da osigura delotvornost Direktive tako što osigurava da njegova sopstvena odluka nije ugrožena povredama bitnih odredbi Direktive. Sud bi trebalo da koristi sredstva koja su mu na raspolaganju, kao što je izdavanje naloga za ponavljanje pretpretresnih radnji sprovedenih u odsustvu tumačenja ili proglašenje njihove ništavosti, odbijanje pozivanja na rezultate takvog ispitivanja itd.

²⁴ Predmet C-69/10 *Samba Diouf* [ECLI:EU:C:2011:524](https://eur-lex.europa.eu/eli/eu/c/2011/524), stav 56.

DEO II – KVALITET TUMAČENJA U POLICIJSKOJ STANICI

A. PROBLEM

Ono što se dešava u policijskoj stanici je presudno za krivični postupak. Kako je ECtHR naveo u predmetu *Salduz protiv Turske*, „istražna faza je od presudnog značaja za pripremu krivičnog postupka, s obzirom na to da dokazi dobijeni u ovoj fazi određuju okvir u kojem će se razmatrati krivično delo“.²⁵ Osumnjičeno lice će donositi odluke o svojoj odbrani, a izjave koje daje u ovom kontekstu mogu se koristiti kao osnova za dalje istražne radnje i / ili naknadnu osuđujuću presudu.

Ako osumnjičeno lice treba da komunicira putem tumačenja, a tumačenje ne omogućava delotvornu komunikaciju, pojavljuje se rizik nepravičnosti. Osumnjičeno lice može pogrešno razumeti pitanja i nepravilno odgovoriti. Njegovi odgovori se mogu pogrešno tumačiti. Mogu se dati izjave koje se smatraju optužujućim zbog lošeg tumačenja, a činjenične nedoslednosti mogu se pojaviti u vezi sa kasnijim izjavama, čime se oštećuje verodostojnost lica i njegovi izgledi odbrane.

U kontekstu sastanaka sa stručnjacima iz krivičnog pravosuđa iz mreže LEAP-a, učesnici su opisali niz ponavljajućih problema sa tumačenjem u policijskoj stanici. Na primer, rečeno nam je, da u nekim zemljama:

- Ne postoje uslovi za sertifikaciju ili specifičnu kvalifikaciju kako bi neko radio kao tumač, što znači da su tumači odabrani na osnovu znanja relevantnog jezika i često nemaju obuku;
- Nezavisnost tumača se često dovodi u pitanje, zbog činjenice da imaju komercijalne odnose sa policijom, koja često angažuje nekoliko istih tumača. Neuspeh sprovođenja etičkih kodeksa doprinosi tome;
- Postoje sumnje u kvalitet tumačenja, naročito tamo gde se koriste stručni pravni ili tehnički izrazi ili kada su uključeni jezici ili dijalekti manjina;
- Advokati obično nisu u mogućnosti da identifikuju sva pitanja koja se tiču tumačenja, ukoliko ne govore taj jezik;
- Poznata je činjenica da pravno tumačenje zahteva posebnu veštinu i, posebno sa smanjenjem budžeta za pravosuđe, tumači koji su aktivni u policijskim stanicama / sudovima ne poseduju tu sposobnost.

B. ECHR KAO OSNOVA

Kao što je već pomenuto, ECtHR je, počev od odluke o prihvatljivosti u predmetu *Diallo protiv Švedske*, uporedio potrebu za tumačenjem u početnoj fazi krivičnog postupka sa pravom na pristup advokatu. On je nedavno naveo:

²⁵ Predmet [Salduz protiv Turske](#), pred. br. 36391/02 (Presuda od 27. novembra 2008), stavovi 54-55

Uhapšeno lice ima niz prava, kao što je pravo na ćutanje ili pomoć advokata. Odluka da se pozovu na ili odreknu od ovih prava može se doneti samo ako lice koje ima pravo na ta prava jasno razume činjenice koje su protiv njega kako bi procenilo moguće posledice postupka i razmotrilo valjanost odricanja od tih prava.²⁶

Iako je ECtHR u ovom slučaju više usmeren na situaciju u kojoj nije obezbeđeno tumačenje za nekoga sa ograničenim razumevanjem jezika na kom se vodi postupak (kao što je to predmet u pitanju), on se jednako angažuje kada je tumačenje lošeg kvaliteta, jer to na sličan način može dovesti do nesporazuma.

Najprimereniji je, međutim, pristup ECtHR-a prema adekvatnosti stvarno pruženog tumačenja. Glavna izjava je sledeća, koja je zapažena u svim relevantnim predmetima:

„Pružena pomoć tumačenja treba da bude takva da omogući branjeniku da bude upoznat sa predmetom koji se vodi protiv njega i da se brani, posebno da bude u mogućnosti da pred sudom izloži svoju verziju događaja“²⁷

Prema tome, ECtHR povezuje adekvatnost tumačenja sa ostvarivanjem drugih prava, naročito prava koje se odnosi na obaveštenost lica o predmetu koji se vodi protiv njega (član 6(3)(a)) i njegovu mogućnost da se brani (član 6(3)(b)). Sudska praksa dalje utvrđuje da su organi dužni da odgovore na moguće znakove da ovaj standard nije ispunjen:

„S obzirom na potrebu da pravo kojeg garantuje [član 6(3)(e)] bude praktično i delotvorno, obaveza nadležnih organa nije ograničena samo na određivanje tumača, već u slučaju, da im je dato upozorenje, u određenim okolnostima može se proširiti na stepen naknadne kontrole adekvatnosti datog tumačenja“ (stav 74).²⁸

Primeri onoga što predstavlja vršenje „kontrole“ nakon „davanja upozorenja“ su predmet dragocene sudske prakse o predmetima manjeg obima, međutim, postoje dva primera:

- *Povrede bitnih odredbi člana 6(3)(e) zbog nepostojanja adekvatnog tumačenja kada je poznato da je branjenik na ročištu za izricanje krivične sankcije imao poteškoće sa komuniciranjem, sud se umesto toga oslanjao na „neproverene jezičke veštine“ člana porodice koji je bio prisutan na sudu;²⁹*
- *Nema povrede bitnih odredbi člana 6(3)(e) u vezi sa ispitivanjem koje je na francuskom jeziku obavio švedski carinski službenik, pošto je službenik preduzeo pažljive mere kako bi proverio da li je komunikacija delotvorna, a sudovi su se naknadno uverili u to da je bilo sigurno pozvati se na dokaze zasnovane na tim proverama.³⁰*

Poteškoća sa ovim odlukama je da ECtHR u većini predmeta sam odlučuje o tome da li je došlo do povrede bitnih odredbi člana 6(3) (e) ili ne. Nalazi su stoga veoma specifični u pogledu na činjenice i u zavisnosti od toga koji dokazi se nalaze u spisima pred ECtHR-om.

²⁶ Predmet [Baytar protiv Turske](#) pred. br.45440/04 (Presuda od 14. oktobra 2014), stav 53 (slobodan prevod).

²⁷ [Kamasinski protiv Austrije](#) pred. br.9783/82 (Presuda od 19. decembra 1989) stav 74.

²⁸ Ibid

²⁹ [Cuscani protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) pred. br.32771/96 (Presuda od 24. decembra 2002)

³⁰ [Diallo protiv Švedske](#), kako je navedeno u fusnoti 1212.

Prema tome, standard „adekvatnosti“ i zahtevi „vršenja kontrole nakon davanja upozorenja“ nisu posebno jasni standardi. Postoji nada da Direktiva, koju tumači CJEU, može ponuditi neke jasnije smernice.

C. RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE

1. Pravo na tumačenje (dovoljnog kvaliteta)

U okviru glavne odredbe koja se odnosi na pravo na tumačenje, relevantni delovi su član 2 (1), a posebno (8) Direktive:

„1. Države članice osiguravaju da se osumnjičenom ili okrivljenom licu koje ne govori ili ne razume jezik predmetnog krivičnog postupka bez odlaganja omogući tumačenje tokom krivičnog postupka pred istražnim i pravosudnim telima, uključujući tokom policijskih ispitivanja, svih sudskih ročišta i svih drugih potrebnih saslušanja.

(...)

8. Kvalitet tumačenja predviđen ovim članom je dovoljan da garantuje pravičnost postupka, posebno tako što osigurava da osumnjičeno ili okrivljeno lice zna koja mu se dela stavljaju na teret i da ima mogućnost ostvariti svoje pravo na odbranu.“

Pojedinosti koje bi izdvojili o ovome su sledeće:

- Postoji jasna paralela između zahteva za kvalitet iz člana 2(8) i doslednog zahteva ECtHR-a, koji je gore razmatran, da bi tumačenje trebalo „biti takvo da omogući branjeniku da zna koja mu se dela stavljaju na teret i da se brani“.
- Zahtev za kvalitet iz člana 2(8) primenjuje se na sva tumačenja koja se primenjuju prema tom članu, a u skladu sa članom 2(1) postoji samo jedno pravo, primenjivo od samog početka do zaključenja krivičnog postupka. Stoga se standard kvaliteta primenjuje na isti način i u policijskoj stanici i na sudu.

2. Odredbe koje se odnose na kontrolu kvaliteta

a. Odgovor na pitanja kvaliteta specifičan za predmet

Direktiva takođe sadrži niz odredbi koje ukazuju na konkretne mehanizme za kontrolu usklađenosti sa ovim standardom. Konkretno, Direktiva u članu 2(5) predviđa mogućnost pojedinca da se žali na kvalitet:

„5. Države članice osiguravaju da osumnjičeno ili okrivljeno lice, u skladu sa postupcima predviđenim nacionalnim pravom, imaju pravo na osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nije potrebno tumačenje, a ako je tumačenje omogućeno, da imaju mogućnost uložiti žalbu zbog toga što njegov kvalitet nije dovoljan da garantuje pravičnost postupka.“

U ovoj odredbi ništa nije predviđeno u vezi sa prirodom organa kome se može podneti takva žalba, po kojim osnovama i tako dalje. Daćemo naše sugestije u nastavku. Međutim, postoji više detalja u preambulama 24 i 26:

„(24) Države članice bi trebale omogućiti sprovođenje kontrole adekvatnosti ponuđenog tumačenja i prevođenja kad su nadležni organi u konkretnom slučaju na to upozoreni“.

„(26)U slučaju da kvalitet tumačenja bude ocenjen nedovoljnim za osiguranje pravičnog suđenja, nadležni organ bi trebao imati mogućnost zamene imenovanog tumača.“

U daljem tekstu navodimo nekoliko ograničenih primedbi o ovim odredbama:

- Član 2(5) predviđa „mogućnost žalbe“ koja se očigledno razlikuje od „prava na osporavanje“. Potpuno je nejasno šta se podrazumeva ovim, ali jasno ukazuje na zahtev za kontrolu kvaliteta tumačenja u konkretnom predmetu.
- Upućivanje u Preambuli 24 na „vršenje kontrole nakon davanja upozorenja“ je jasno, ako je implicitno, upućivanje na pojam koji proizlazi iz sudske prakse ECtHR-a.
- Preambula 26 predviđa odgovor u dmidlu zamene tumača kada se otkrije da je kvalitet nedovoljan. Ovo se verovatno može smatrati primerom vršenja kontrole nakon davanja upozorenja kako je predviđeno u Preambuli 24.
- Međutim, ovo možda nije uvek dovoljan odgovor (npr. ako problem nije otkriven na vreme ili ako se ne izvrši zamena uprkos tome što je zatražena, a okrivljujući dokazi su već prikupljeni putem tumačenja lošeg kvaliteta). U ovom trenutku, mogućnost žalbe ima smisla jedino ako se smatra retroaktivnom žalbom.

b. Opšti zahtevi kontrole kvaliteta

Direktiva takođe sadrži neke opšte zahteve kontrole kvaliteta u članu 5:

„1. Države članice preduzimaju konkretne mere kako bi osigurale da pruženo tumačenje i prevođenje ispunjava kriterijume kvaliteta predviđene članom 2(8) i članom 3(9).

2. Radi unapređenja nivoa kvaliteta tumačenja i prevođenja i njihove lakše dostupnosti, države članice nastoje uspostaviti registar ili registre odgovarajuće osposobljenih nezavisnih prevodilaca i tumača. Nakon uspostavljanja takav registar će se (ili ti registri), prema potrebi, staviti na raspolaganje pravnim zastupnicima i nadležnim organima.

3. Države članice osiguravaju da su tumači i prevodioci dužni poštovati poverljivost vezanu za tumačenje i prevođenje predviđeno ovom Direktivom.“

Naša zapažanja o ovim odredbama su sledeća:

- Izgleda da su ovo „sistemske“ obaveze (tj. ne one koje imaju nameru da dodeljuju prava pojedincu već zahtevaju od država članica da preduzmu sistemske mere).
- Zahtev iz člana 5(2) da države članice „nastoje“ da uspostave registre odgovarajućih kvalifikovanih tumača ne prati nikakav zahtev da se takvi tumači koriste u krivičnom postupku. Međutim, on predlaže da je stručni status relevantan u proceni kvaliteta.

Ovo je takođe - iznenađujuće - jedina odredba u Direktivi koja se odnosi na „nezavisnost“ tumača u odnosu na kvalitet. Međutim, ništa se ne navodi o tome kakve će biti odgovarajuće kvalifikacije.

D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI

1. Preliminarna tačka

Ovaj odeljak sadrži savete o kontroli kvaliteta tumačenja u policijskoj stanici, koji se delom podudaraju sa opštim savetima o radu sa tumačima, što je u suštini tehničko pitanje, a ne pravno. Smatramo da informacija iz daljeg teksta može biti od pomoći : pre nedavne obuke o direktivama, 82% učesnika, iz pet jurisdikcija, reklo je da nikada nisu pohađali obuku o radu sa tumačima u krivičnim predmetima. Fair Trials je pravna organizacija, a ne organizacija tumača, ali se konsultovala sa nekim tumačima unutar mreže LEAP-a kako bi izradila ovaj Priručnik. Vraćamo se na odeljak o pripremnom radu i ističemo vrednost razgovora sa stručnim tumačima. Smernice izdate od strane EULITA-e,³¹ na primer, uključuju niz praktičnih saveta za advokate koji rade sa tumačima, što vam može pomoći da izbegnete probleme sa kvalitetom.

2. Radnje koje treba preduzeti u prepretnoj fazi

Opremljeni svim potrebnim informacijama iz vašeg pripremnog rada (videti Deo I), morate biti spremni da preduzmete radnje kada dođete do policijske stanice da zastupate lice koje ne govori ili ne razume jezik na kom se vodi krivični postupak. Kao što je gore navedeno, zahtev za postojanje adekvatnog tumačenja primenjuje se od policijskog ispitivanja i, gde je to neophodno radi očuvanja pravičnosti postupka, između klijenta i branioca. Shodno tome, vaš postupak u cilju osiguranja usklađenosti sa Direktivom trebalo bi da počne u policijskoj stanici.

Naravno, neophodno je imati u vidu da policija verovatno neće biti posebno otvorena za pravne argumente u vezi sa Direktivom, još manje za šira načela prava EU, tokom kratkog vremenskog perioda koji je na raspolaganju za obavljanje ispitivanja pre nego što se osumnjičeno lice izvede pred sudiju.

Međutim, i dalje trebate preduzeti radnje u policijskoj stanici. Zbog jedne stvari, policija može odgovoriti na vaše žalbe (posebno, kao što je gore navedeno, ako je vaša žalba deo obrasca), a to može pomoći u rešavanju pitanja kvaliteta. I, što je jednako važno, neophodno je pokrenuti pitanja o kvalitetu tokom postupka u policijskoj stanici kako bi se osiguralo da postoji osnova da se od suda, kasnije u toku postupka, zahteva da drugačije postupa sa dokazima. Sledeći pasusi sadrže određene sugestije o tome kako postupati u određenim situacijama.

a. Pre početka ispitivanja

i. Konsultacije sa klijentom pre početka ispitivanja

Prema saznanjima Fair Trials-a postoje različite prakse u smislu da li je (i) obezbeđen tumač za konsultacije između advokata i klijenta i (ii) da li je to isti tumač koji zatim pomaže u policijskom ispitivanju. Videti Deo I u vezi sa odlukom o imenovanju tumača ili ne. Ako se odredi tumač

³¹ EULITA/Evropska krivična advokatska komora, Vademecum: smernice za delotvorniju komunikaciju sa pravnim tumačima i prevodiocima, dostupna na (na engleskom jeziku)at<http://www.eulita.eu/fr/documents-pertinents>.

ovo je vaša prva prilika da procenite kvalitet tumačenja i njegov uticaj na pouzdanost dobijenih dokaza. Videti odeljak „opšti pristup ispitivanju“ u daljem tekstu, koji se primenjuje mutatis mutandis za potrebe vaše konsultacije sa klijentom.

ii. Početni koraci

Moguće je početi sa donošenjem informisanih procena o kvalitetu tumačenja pred početak ispitivanja, dobijanjem informacija o licu koje će pružati tu uslugu. Ključna stvar jeste:

- ➔ Saznajte ko je tumač i njegove kompetencije:
- Zamolite policiju/tumača da vam daju informacije o njegovim kvalifikacijama i iskustvu: profesionalne kvalifikacije i članstva, dužinu iskustva itd.
- Proverite da li tumač govori isti jezik (i dijalekt, gde je to relevantno) kao jezik koji zahteva vaš klijent ili neki sličan jezik (npr. ruski, ukrajinski ili kazahstanski su povezani i manje ili više bliski, ali ne identični).
- Proverite koji su „A“, „B“ i „C“ jezici tumača. Mnogi tumači koriste ovaj sistem da identifikuju jezike koje najbolje govore (A je jezik koji najbolji govori, C je jezik koji najlošije govori). Postavite tumaču pitanje; ako ne zna o čemu pričate, zapišite to.
- Zamolite policiju da objasni na osnovu čega je izabran ovaj tumač (npr. tečno govorenje jezika, član lokalne iseljeničke grupe, angažovanje u ranijim predmetima, itd.).

Informacije koje uspete da otkrijete o tumaču će biti od velike važnosti ne samo u cilju odluke o daljem postupanju, već to može takođe postati relevantno u kasnijoj fazi koja se vodi u prvostepenom ili apelacionom sudu. U skladu sa tim, trebalo bi:

- ➔ Da se uverite da se vodi zapisnik o detaljima koji se odnose na tumača
- Napišite vaše beleške o informacijama koje ste stekli.
- Zamolite tumača da potpiše i dostavi kopije svojih akreditiva.
- Tražite da se informacije zabeleže u policijskom protokolu/zapisniku pritvora (ako tako nešto ne postoji, tražite da se to navede na početku ispitivanja).

iii. Ako je tumač nekvalifikovan

Ako smatrate da tumač nije dovoljno kvalifikovan, možda će biti potrebno da zatražite imenovanje kvalifikovanog tumača pre početka ispitivanja. Ako je vašim upitima, na primer, otkriveno da je tumač samo član iseljeničke grupe koja govori jezik osumnjičenog lica, ne postoji osnova za pretpostavku u pogledu njihove kompetentnosti za taj posao. U skladu sa tim, trebalo bi da:

- ➔ Zahtevate zamenu nekvalifikovanog tumača profesionalnim tumačem
- Skrenete pažnju policije na nacionalni dokument (npr. smernice, itd.) i objasnite zašto tumač ne ispunjava uslove za taj posao.
- Osigurajte da je zahtev zabeležen u policijskom zapisniku.
- Ako je zahtev odbijen, razloge odbijanja navedite u zapisnik.

Moguće je, čak i postoji velika verovatnoća, da takav zahtev ne bude prihvaćen. Ako policija ima naviku da angažuje određenog tumača, ili jednostavno ne postoji drugi tumač dostupan na lokalnom nivou koji je u mogućnosti da pruži usluge na dotičnom jeziku. U meri u kojoj odbijanje nastavka ispitivanja može odložiti istragu, uz moguću uticaj na šanse klijenta da bude oslobođen u ovoj fazi, morate imati u vidu vaše deontološke/etičke obaveze prema vašem klijentu. Međutim, cilj treba biti da se osigura da se ispitivanje ne odvija kroz tumačenje ispod standarda; ako je odlučeno da se ispitivanje nastavi bez obzira na to i bez obzira da li ćete savetovati klijenta da iskoristi pravo na ćutanje ili drugačije, neophodno je osigurati evidenciju o vašem prigorovoru.

b. Opšti pristup ispitivanja

i. Ukratko upoznajte klijenta sa pitanjima tumačenja

U skladu sa deontološkim pravilima, preporučuje se da osumnjičeno lice obavestite o riziku da bude pogrešno shvaćeno ukoliko predugo govori, što može dovesti do toga da tumač rezimira i parafrazira njegovu izjavu. To neosporivo, etički govoreći, osigurava da klijent ima priliku da bude pravilno shvaćen. Stoga:

→ Pripremite klijenta:

- Obavestite ga da ne priča prebrzo i da pravi pauze između rečenica kako bi tumaču omogućio tumačenje svake rečenice. Ovo pomaže u smanjenju mogućnosti pravljenja grešaka.
- Ovo, naravno, ne treba biti pomešano ni na koji način sa vašim savetom klijentu na koja pitanja treba ili ne treba da pruži odgovor.

ii. Vođenje zapisnika

Zapisnik policijskog ispitivanja se može voditi na različite načine. U nekim jurisdikcijama, kao što je UK, ispitivanja se sistematski snimaju magnetofonom. U drugim, praksa je sastavljanje zapisnika onoga što je rečeno tokom ispitivanja i traženje od osumnjičenog da potpiše isti. Važno je da osigurate da zapisnik što je više moguće sadrži informacije o svim pitanjima koja se odnose na tumačenje. Predlažemo:

→ Sugestije o vođenju zapisnika:

- Pitajte da li možete snimiti ispitivanje ručnim uređajem.
- Ako je to odbijeno, tražite da se odbijanje evidentira u zapisniku ispitivanja.
- Vodite sopstvene beleške o pitanjima koja se javljaju tokom ispitivanja.
- Tražite da se kopija ove beleške doda u spis predmeta, ako je to moguće.

Osiguranje postojanja istovremenih dokaza o svim pitanjima koja se javljaju tokom ispitivanja će se pokazati korisnim u kasnijoj fazi ako se od vas traži da potkrepite argumente koji se odnose na neuspeh osiguranja usklađenosti sa Direktivom od strane policijskih organa.

iii. Šta tražiti – uopšteno

Naravno, advokati ne mogu uočiti „greške“ osim u slučaju da tačno govore oba jezika. Međutim, mogu biti u mogućnosti da identifikuju problem i mnoge sumnje, o kojima mogu kasnije raspravljati i koje mogu biti rešene u korist klijenta u odsustvu pozitivnog zapisnika (kao što je snimak).

Prilikom razmatranja pitanja koja se odnose na kvalitet tumačenja, vredni imati u vidu standard utvrđen članom 2(8) Direktive („osigurava da osumnjičeno i okrivljeno lice zna koja mu se dela stavljaju na teret i da ima mogućnost da ostvari svoje pravo na odbranu“). Ključna pitanja su da li je lice sposobno da razume za šta je optuženo i da bude u mogućnosti da ostvari svoje pravo na odbranu. U kontekstu prepretnog ispitivanja u policijskoj stanici, pod pretpostavkom da je lice odlučilo da se brani ćutanjem, ključno razmatranje u smislu ostvarivanja prava odbrane je razumevanje onoga što se traži i sposobnost da se objasni. Zaista, kao što je prethodno navedeno, standard ECtHR -a se odnosi na osumnjičeno lice koje može „izneti svoju verziju događaja“. Stoga:

→ Imajte sledeća pitanja na umu:

- Da li je osumnjičeno lice u stanju da razume šta se od njega traži?
- Da li je osumnjičeno lice u stanju da tačno iznese svoju verziju događaja?
- Da li postoji rizik nepravilnosti zbog tumačenja?

iv. Šta tražiti – specifična pitanja

Mera u kojoj je ovaj standard ostvaren zavisi od velikog broja konkretnih, praktičnih aspekata tumačenja datog istog dana. Poglavlja u nastavku obuhvataju neke od ključnih oblasti koje mogu pokrenuti pitanja tumačenja.

▪ Kontrolna pitanja

Dobra je praksa da ispitivač postavlja, preko tumača, seriju pitanja na početku ispitivanja kako bi utvrdio da li je lice u stanju da razume šta je rekao.

→ Zapišite kontrolna pitanja i date odgovore.

→ Ako kontrolna pitanja nisu postavljena, predložite da se ista postavе.

▪ Optužujuće izjave

Svrha tumačenja je prevođenje izjave osumnjičenog na ciljni jezik. Ako to nije tačno urađeno, oslobađajuća izjava se može pogrešno protumačiti i evidentirati kao optužujuća izjava.

Na primer, ako osumnjičeno lice kaže da se „uspaničio“ i udario nekog i ista izjava se protumači kao da je rekao da je „izgubio živce“ i udario nekog, to bi bilo netačno. Prva izjava je oslobađajuća, ukazuje na samoodbranu, dok je druga u suštini optužujuća, ukazuje na nasilnu reakciju. Ako osumnjičeno lice kaže da mu je prijatelj dao novac da kupi drugu za oboje, ta izjava se može pogrešno protumačiti kao da je ukupnu količinu droge kupio sa namerom da pola proda svom prijatelju. Prva izjava ukazuje na posedovanje droge, dok druga izjava može biti shvaćena kao namera snabdevanja, što predstavlja ozbiljnije krivično delo.

→ Razjasnite potencijalno dvosmislene i optužujuće izjave.

→ Da li je tumač koristio bukvalan prevod ili izraz?

→ Koje su tačno reči prevedene?

- ➔ Ako ovo ne razmotrite kao dovođenje u pitanje interesa vašeg klijenta, uzmite u obzir traženje da se (ili zatražite da to policija uradi) osumnjičenom licu postave dodatna pitanja kako bi objasnio potencijalno dvosmislene izjave tokom ispitivanja.
- ➔ Alternativno, zatražite da vam se pruži prilika da pregledate zapisnik ispitivanja nasamo sa klijentom, nakon što se zapisnik otkuca , pre nego što isti klijent potpiše. Ovo se naravno mora uraditi sa istim tumačem.

▪ *Pitanja u vezi sa konsektivnim tumačenjem*

Malo je verovatno da će tumačenje u policijskoj stanici biti „simultano“, s obzirom na to da su retki slučajevi u kojima je oprema na raspolaganju. Verovatnije je da će nakon postavljanja svakog pitanja tumač prevesti isto osumnjičenom. Zatim će odgovore osumnjičenog tumač prevesti istražitelju. Ovo je poznato pod nazivom „konsektivno tumačenje“.

Postoje različite tehnike: ponekad će tumač sačekati da govornik da deo svog odgovora, zatim će ga zamoliti da sačeka, prevešće taj deo, a zatim će dozvoliti govorniku da nastavi, ponavljajući ovaj proces iznova. Alternativno, tumač može hvatati beleške onoga što govornik govori, a zatim to preneti slušaocu.

Profesionalni tumači su obučeni da na ciljani jezik verno prenesu ono što lice govori, bez sintetizacije odgovora svojim rečima. Međutim ovu veštinu je teško steći kako su naši stručnjaci izvestili Fair Trials, mnogi koji tumače u policijskim stanicama u EU nisu kvalifikovani profesionalni tumači.

Pored toga, dok su policijski službenici obučeni u pogledu tehnika ispitivanja i postavljanja jasnih, fokusiranih pitanja, osumnjičeno lice, koje se možda prvi put nalazi u policijskoj stanici se može osećati nervozno ili uplašeno. Postoji mogućnost da njegov odgovor bude zbunjujući, preterano opširan ili loše artikulisan, što može predstavljati izazov čak i za najiskusnije pravne tumače.

Stoga, postoji mogućnost da tumač sam razvije shvatanje onoga što je reklo osumnjičeno lice, u suštini objašnjavajući istražitelju ono što je osumnjičeni rekao. Očigledno, ovo utiče na sposobnost osumnjičenog lica da iznese „svoju verziju događaja“.

- ➔ Istaknite očigledne nedostatke u vernom tumačenju:
 - Naglasite kada se dužina izjave tumača značajno razlikuje od dužine izjave lica.
 - Ako čujete da klijent tokom davanja izjave ponavlja neku reč nekoliko puta I tu istu reč u tumačenju ne čujete toliko puta, naglasite.

▪ *Rečnik*

U nekim kontekstima, policijsko ispitivanje se može odnositi na oblasti stručne, naučne ili tehničke ekspertize. Očigledno je da će sposobnost tumača da razume termine koje koristi govornik zavisiti od razmera njegovog rečnika na oba jezika. Čak i u relativno jednostavnom poslovnom kontekstu, termini kao što su „dohodak“ i „prihod“ mogu u većoj ili manjoj meri rezultirati u optužujućim izjavama u zavisnosti od toga kako se prevedu. Čak i u jednostavnim kontekstima, ako tumač nije dovoljno kompetentan, može imati problema sa osnovnim terminima.

- ➔ Potražite znakove da tumač ne poznaje reči koje se koriste.
- Da li tumač koristi duge pauze da prevede na jedan ili drugi način?
- Da li tumač od osumnjičenog lica traži objašnjenje onoga što govori?
- Kakve su reakcije osumnjičenog lica na tumačenje?

▪ *Tumačenje u prvom licu*

Tumač koji verno prevodi će koristiti oblik govora koji koristi govornik. Iz toga sledi da bi tokom policijskog ispitivanja tumač trebalo da odgovara u prvom licu, dakle „nikada pre nisam video/videla ovu osobu“ umesto „on/ona kaže da nikada pre nije video/videla tu osobu“.

- ➔ Ako se tumač izražava u trećem umesto u prvom licu, naglasite to policiji i osigurajte da je to uzeto u obzir.

▪ *Tumač koji „savetuje“ klijenta*

Praktičari povremeno prijavljuju da tumači, tokom ispitivanja razgovaraju sa klijentima, kako bi razjasnili njihove izjave ali i kako bi ih savetovali šta da kažu. Očigledno je da ako se ovo dogodi, to dovodi u pitanje da li je dobijena informacija stvarno ona koju je dao osumnjičeni.

- ➔ Zamolite tumača da razjasni razgovor koji je vodio sa klijentom.
- ➔ Vodite beleške.

c. **Ulaganje žalbe na kvalitet tumačenja**

Ako iz bilo kog razloga niste zadovoljni kvalitetom tumačenja od strane tumača, potrebno je da se žalite na loš kvalitet. Zapamtite da se u članu 2(5)navodi da je osumnjičenom licu potrebna „mogućnost ulaganja žalbe“u vezi sa kvalitetom.

i. Tokom ispitivanja

Moraćete unapred da identifikujete da li postoji uspostavljen pravni režim koji omogućava podnošenje žalbe tokom trajanja policijskog ispitivanja. Međutim, ako je pravo regresa dostupno, žalite se direktno službeniku koji sprovodi ispitivanje ili višem organu.Dakle:

- ➔ Preduzmite sledeće radnje
 - Obavestite službenika koji sprovodi ispitivanje o vašoj zabrinutosti u pogledu tumačenja.
 - Tražite zamenu tumača.
 - Osigurajte da je vaša žalba evidentirana.
 - Tražite da ispitivanje sa novim tumačem počne ispočetka uz odbacivanje prethodnog ispitivanja.

ii. Nakon ispitivanja

Morate se „žaliti“ nadležnom organu određenom za tu svrhu u vašem nacionalnom pravu. To ne mora da bude krivični sud. Međutim, važno je koristiti mogućnosti koje su vam na raspolaganju. Time se može osigurati pružanje bolje usluge u narednom ispitivanju, ako ga bude. Pored toga, neulaganje žalbe u ovom trenutku bi moglo ugroziti mogućnost iznošenja argumenata kasnije, npr. prilikom od traženja od suda da odbaci/poništi ispitivanje.

- ➔ Identifikujte nadležni organ i uložite žalbu.
- Dostavite kopiju zapisnika koji ste vodili.
- Identifikujte specifična pitanja koja su vas navela da smatrate da postoje problemi u kvalitetu.
- Objasnite zbog čega smatrate da će ta pitanja uzrokovati nepravičnost. Na primer ako smatrate da klijent nije bio u mogućnosti da iznese svoju verziju događaja, ili nije u potpunosti razumeo postavljena pitanja, to i recite.

Ishod takve žalbe bi mogao biti važan dokaz. Ako vam je na primer jedina mogućnost da se žalite na uslugu tumačenja, međutim dobijete saglasnost da je bilo problema i dobijete drugog tumača na narednom ispitivanju, dokazivanje da je tumačenje bilo ispod standarda, kada se obratite sudu u pogledu načina obrade dokaza, može biti dug proces.

3. Iznošenje argumenata pred sud

a. Dužnost suda da osigura adekvatno tumačenje

Kao što smo videli iz pregleda Direktive, pravo na adekvatno tumačenje se jednako odnosi na sud. Očigledno je da sud mora da osigura da je tumačenje tokom njegovih postupaka dovoljnog kvaliteta za zaštitu pravičnosti postupka. Sve sugestije date iznad koje se odnose na policijsku stanicu jednako se primenjuju i na sud: vodite računa o standardima tumačenja i tražite zamenu tumača kada je to moguće.

b. Dužnost suda u pogledu neadekvatnog tumačenja u policijskoj stanici: „vršenje kontrole“ nakon „davanja upozorenja“

Važnije pitanje u ovoj oblasti je šta sudovi, uključujući prvostepeni sud, moraju uraditi u pogledu pitanja, koja se odnose na neadekvatnost tumačenja tokom pretpretresne faze. Direktiva se ovim ne bavi eksplicitno. Pravo navedeno u Direktivi je pravo na „adekvatno“ tumačenje, dok je njegova svrha, kao što smo već videli „zaštita pravičnosti postupka“.

Logično proizlazi da cilj nije ispunjen ako je u policijskoj stanici pruženo neadekvatno tumačenje, ali je i pored toga rezultirajući zapisnik upotrebljen za osuđivanje lica, čime je uzrokovana nepravičnost. Iz navedenog sledi da u slučaju nastanka povrede, sud mora obezbediti pravno sredstvo (videti Priručnik „Primena prava EU u praksi“). Nacionalni sudovi mogu već imati uspostavljenu dužnost, prema nacionalnom pravu, da, prilikom procene dokaza ili razmatranja ništavosti zahteva, uzmu u obzir pitanja koja se odnose na tumačenje tokom ispitivanja.

Međutim, u Direktivi postoji značajno inherentno načelo koje se odnosi na pravno sredstvo. Kako je gore navedeno, Direktiva ima za cilj da olakša primenu prava na jezičku pomoć koje proizlazi iz sudske prakse EctHR-a i u okviru istog se sprovodi i primenjuje konzistentno. Sudska praksa ukazuje na pristup u okviru koga sudovi moraju „izvršiti kontrolu“ nakon „davanja upozorenja“ u pogledu pitanja tumačenja.

i. Načelo embrioničke „retroaktivne kontrole“ u predmetu *Diallo protiv Švedske*

Diallo protiv Švedske, kao što smo prethodno videli, bio je predmet koji je uspostavio pravo na tumača u policijskoj stanici. Carinski organi u Švedskoj su uhapsili francuskog državljanina, koji nije govorio švedski jezik, za delo uvoz heroina. Intervju je prvo sproveden bez prisustva tumača, ali uz prisustvo carinskog službenika („AS“) koji je razgovor vodio na francuskom jeziku. Osumnjičena je izjavila da se u njenom prtljagu nalazi supstanca koja se koristi za pranje novca.

Održano je još jedno ispitivanje, ovog puta sa ovlašćenim tumačem koji je pomoć pružao preko telefona, a u okviru koga je data izjava ponovljena. Tokom naknadnog ispitivanja, kao i na sudu ona je izjavila da nije znala šta sadrži njen prtljag. Apelacioni sud prilikom određivanja da ova izjava nije kredibilna se oslanjao na navedenu nekonzistentnost. Tom prilikom, sud je naveo da je ispitivač koji je govorio francuski postavio nekoliko kontrolnih pitanja i da nije bilo mogućnosti da ona nije razumela početnu izjavu. ECtHRje izjavio:

23. (...)obaveza nadležnih organa nije ograničena samo na određivanje tumača, već u slučaju, da im je dato upozorenje, u određenim okolnostima može se proširiti na stepen naknadne kontrole adekvatnosti datog tumačenja.

(...)

29. Sud je takođe ustanovio da je Apelacioni sud izvršio dovoljan stepen kontrole adekvatnosti veština tumačenja AS-a.

30. Pored toga, sud ističe da je sporna izjava podnosioca predstavke „da njen prtljag sadrži proizvod za pranje novca“ daleko od jedinog dokaza u krivičnom postupku protiv nje i da ne postoji ništa što ukazuje da je ta izjava bila odlučujuća za ishod predmeta.

31. U navedenim okolnostima, sud smatra da je podnosilac predstavke primio dovoljnu jezičku pomoć tokom prvog ispitivanja od strane švedskih carinskih organa.³²

Ovo je jedina odluka EctHR-a u kojoj se eksplicitno navodi predlog „vršenja kontrole adekvatnosti tumačenja“, kao što je navedeno u predmetu *Hacioglu protiv Rumunije* (citiranom iznad) i Preambuli 24 Direktive, to znači da sud prilikom odlučivanja o suštini predmeta, ako mu je dato upozorenje u pogledu kvaliteta tumačenja u pretpretresnoj fazi, prilikom procene dokaza mora –retroaktivno- to uzeti u obzir (stav 29, *Diallo*).Ovaj konkretan predmet je odbačen kao neprihvatljiv, međutim pravno obrazloženje istog vredi napomenuti.

ii. Uspostavljanje obaveze retroaktivne kontrole prema Direktivi

Kao što je navedeno u Priručniku „Primena prava EU u praksi“, činjenica da se u Direktivi ne spominju pitanja vezano za pravna sredstva ne predstavlja kraj analize. Tumačenje u policijskoj stanici uređuje pravo EU, tako da je ovo pitanje u području primene prava EU, koje sadrži primenjivost osnovnih prava, koja su garantovana Poveljom. Ovo uključuje prava odbrane zaštićena članom 48. Povelje, na osnovu člana6(3)ECHR-a i treba se tumačiti u skladu sa istim.Tentativna, ali jasna indikacija iz sudske prakseEctHR-a je da se kontrola mora vršiti retroaktivno od strane prvostepenog suda radi provere pouzdanosti dokaza pre oslanjanja na iste. Stoga kao argument predložimo sledeće:

➔ Argument:Odluka u predmetuDiallo protiv Švedske pokazuje da u cilju „vršenja kontrole adekvatnosti tumačenja“ kako je zahtevano u Preambuli 24 Direktive i Povelji, prvostepeni sud, prilikom odlučivanja o suštini, „mora uzeti u obzir kvalitet tumačenja tokom policijskog ispitivanja“. Prema tome ovaj pristup se takođe treba primenjivati prema Direktivi.

³² *Diallo protiv Švedske*, kako je navedeno u fusnoti 12, stavovi 23, 29-31.

Naravno, ako se ustanovi povreda zahteva kvaliteta, sud mora učiniti sve u okviru svoje jurisdikcije kako bi to ispravio (odbacivanje dokaza, pridavanje manje ili nepridavanje težine istim, ili proglašavanje celog ispitivanja nevažećim usled nepridržavanja Direktive).

c. Okvirni argumenti

i. *Koristite beleške iz policijske stanice*

Kada ubedite sud da postoji obaveza da uzme u obzir ranije nepravilnosti prilikom razmatranja dokaza dobijenih od tumača tokom policijskog ispitivanja, svi dokazi (zapisnici itd) koje dobijete u policijskoj stanici postaju relevantni.

→ Dostavite dokaze/beleške koje ste prikupili u policijskoj stanici, objašnjavajući kako isti pokazuju da je došlo do neuspeha u ispunjavanju zahteva kvaliteta iz Direktive.

Ovo će naročito biti od pomoći, po mogućnosti, ako države članice ne uspeju da uspostave sistem za verifikaciju da li je tumačenje u konkretnom predmetu zadovoljavajućeg standarda.

ii. *Oslanjanje na neuspeh u preduzimanju „konkretnih mera“*

Kao što smo videli, član 5(1) zahteva od država članica da preduzmu „konkretne mere“ kako bi osigurale adekvatno tumačenje. Ovo državama članicama ostavlja široku diskreciju u pogledu toga šta mogu da preduzmu. Međutim, od njih se svakako zahteva da urade *nešto*. Vredi napomenuti da se zahtev u pogledu kvaliteta iz člana 2(8) odnosi na to da tumačenje bude „dovoljnog kvaliteta, radi zaštite pravičnosti postupka“. Očigledno je da se „postupak“ odnosi samo na predmet u kome je pruženo tumačenje. Dakle, iako su preduzete opšte mere (npr. uspostavljanje potrebnih kriterijuma za profesiju tumača), treba uspostaviti i nešto što bi osiguralo kvalitet u konkretnim predmetima (ovo može uključivati na primer audio vizualno snimanje ispitivanja). Možete se pozvati na neuspeh u preduzimanju takvih mera. Ovo bi trebalo da ima posebnu težinu ako, kao što je objašnjeno iznad, je podržano materijalom koji pokazuje da tumačenje u policijskoj stanici nije išlo u odgovarajućem smeru.

→ Argument: kada se postavlja pitanje tumačenja, treba uzeti u obzir meru u kojoj su države članice preduzele „konkretne mere“ za osiguranje da tumačenje ispunjava potreban standard. Neuspeh u uspostavljanju sistema koji je u mogućnosti da osigura adekvatnost tumačenja u specifičnim predmetima znači da ne postoji garancija adekvatnosti tumačenja.. Sud bi navedeno trebalo da uzme u obzir prilikom donošenja odluke.

iii. *Različiti standardi u policijskim stanicama i na sudu*

Direktiva, kako je navedeno iznad, sadrži jedinstveno pravo na adekvatno tumačenje koje se primenjuje kroz ceo krivični postupak, od policijskog ispitivanja do konačnih žalbi. U nekim zemljama, institucije koje sprovode pretpretrsnu fazu i sudovi koriste iste usluge, međutim, prema našim informacijama, neke zemlje imaju različite sisteme za policiju i sudove. Uglavnom se prijavljuje da je sistem koji koriste policijske stanice u velikoj meri neformalniji i sa manje garancija u pogledu kvaliteta. Ako je to slučaj u vašoj zemlji možete da pokušate da privučete pažnju na tu razliku.

- ➔ Argument: razlike u sistemima tumačenja policije i sudova znače da standardi kvaliteta na nivou policije nisu ispunjeni, te razlike odnose se na:
- Zakonodavstvo koje uređuje svaki system (ili može biti slučaj odsustva specifičnog zakonodavstva);
 - Različite strukture dva sistema (stručna tela, disciplinski i sistemi za kontrolu kvaliteta itd.);
 - Standardi pristupa svakom od sistema, u smislu stručnih kvalifikacija.

Na osnovu navedenog možete ubediti sud da bi trebalo da preduzme popravne mere u pogledu policijskih postupaka, na osnovu činjenice da isti nisu istog standarda, odnosno da su u suprotnosti sa Direktivom.

III– PROBLEM „TREĆEG JEZIKA“

A. PROBLEM

U ovom odeljku, predlažemo kratak pregled problema u pogledu tumačenja na jeziku koji nije maternji jezik osumnjičenog lica („treći jezik“). Kao primer, praktičari prijavljuju da se Kazahstancima na primer tumačenje obezbeđuje na ruskom jeziku. Ovo uzrokuje iste probleme kao i loš kvalitet tumačenja: moguće nesporazume, koji mogu dovesti u pitanje pravičnost postupka.

B. ECHR KAO OSNOVA

Ovaj problem, do sada ECtHR nije detaljno razmatrao. U predmetu koji je u toku *Vizgirda protiv Slovenije*,³³ državljaninu Litvanije je obezbeđeno tumačenje na rukom jeziku, koji nije njegov maternji jezik. FairTrials je intervenisao³⁴ u ovom predmetu i došao do sledećih zaključaka:

- Položaj osumnjičenog ili okrivljenog lica kome je obezbeđeno tumačenje na jeziku koji nije njegov maternji se može uporediti sa položajem lica koje govori jezik na kome se vodi postupak, ali na nižem nivou, kao drugi jezik.
- Dakle svi faktori koji se odnose na odluku da li je nekom potrebno tumačenje su relevantni i za donošenje odluke o tome da li je tumačenje na trećem jeziku adekvatno rešenje: da li lice ima dovoljne jezičke sposobnosti na tom jeziku, s obzirom na ozbiljnost dela, da bi to predstavljalo rešenje?
- Tumačenje na trećem jeziku bi automatski trebalo da predstavlja „upozorenje za vlasti“ utičući na njihovu obavezu „vršenja naknadne kontrole“. Ovo obuhvata preduzimanje mera za verifikaciju kvaliteta tumačenja ili retroaktivne mere za proveru pouzdanosti izjava dobijenih ranije u postupku.

C. RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE

Samo se u jednoj odredbi Direktive, Preambuli 22 spominje navedeni problem:

„Tumačenje i prevođenje prema ovoj Direktivi treba biti obezbeđeno na maternjem jeziku osumnjičenog ili okrivljenog lica ili na nekom drugom jeziku koji lice govori ili razume, kako bi se tom licu omogućilo ostvarivanje prava odbrane i u cilju zaštite pravičnosti postupka.“

D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI

Podstičemo vas da tumačenje na trećem jeziku tretirate isto kao i neobezbeđivanje tumačenja licu koje jezik na kome se vodi postupak ne govori kao svoj prvi jezik

³³ [Vizgirda protiv Slovenije](#), pred. br 59868/08, saopštena 16. juna 2014

³⁴ Pročitajte intervenciju [ovde](#).

Prema tome, sve navedeno u kontekstu delova I i II se primenjuje mutatis mutandis i na pružanje jezičke pomoći na trećem jeziku.

1. Oспорavanje odluke o pružanju tumačenja na trećem jeziku

- ➔ Pogledajte intervenciju Fair Trials-a u predmetu Vizgirda protiv Slovenije i Deo I iznad.
- ➔ Pokušajte da ustanovite (čak i upotrebom mobilnog uređaja) da li su ti jezici slični i u kojoj meri, npr. da li koriste isti alfabet?
- ➔ Nakon završene procene I donete odluke, objasnite:
 - Maternji jezik osumnjičenog nije predloženi jezik za pružanje tumačenja, stoga treba sprovesti procenu mere u kojoj je osumnjičeni u mogućnosti da razume pitanja i odgovara na ista, na osnovu specifičnih činjenica o predmetu. Objasnite da su vlasti u skladu sa presudom ECtHR-a u predmetu *Brozicek protiv Italije*³⁵ u obavezi da ustanove da li osumnjičeni u dovoljnoj meri govori treći jezik da bi ga mogao koristiti.
 - Korišćenje trećeg jezika će primorati osumnjičenog da komunicira na sredstvima koja nisu odgovarajuća što će dovesti u pitanje njegovo jasno izražavanje o ključnim pitanjima. Osigurajte da je ova prepreka zabeležena u zapisniku/napravite i svoju belešku.

2. Oспорavanje neadekvatnog tumačenja

a. Tokom početnog ispitivanja

- ➔ Pogledajte Deo II iznad. Ista razmatranja su relevantna.
- ➔ Pored toga, zamolite svog klijenta, preko tumača, da vas obavesti ako ima bilo kakvih poteškoća u komunikaciji sa tumačem usled upotrebe trećeg jezika. Vodite beleške.
- ➔ Zabeležite svaku ključnu reš koja se javlja tokom ispitivanja, zatim uz pomoć Google translate uporedite tu reč na različitim jezicima, u slučaju da ste identifikovali konkretne razlike.

b. Pred sudom

- ➔ Pogledajte intervenciju Fair Trials u predmetu Vizgirda protiv Slovenije I Deo II iznad.
- ➔ Argument: Premabula 22 Direktive odražava zdravorazumsku pretpostavku da se tumačenje treba obezbediti na maternjem jeziku osumnjičenog ili okrivljenog lica. Ako se to ne uradi, vlasti moraju pažljivo izvršiti kontrolu. Neuspeh u izvršenju te kontrole izaziva prejudiciranje (pozivanje na primere konkretnih stvari koje nisu išle predviđenim tokom u ispitivanju usled primene trećeg jezika, oslanjanje na beleške koje ste uhvatili). Sud, stoga mora obratiti posebnu pažnju na tumačenje prilikom razmatranja istog kao dokaza, i tokom zaštite pravičnosti postupka i treba odbiti pozivanje na tumačenje, osim ako se ne može dokazati (npr. preko analize snimaka tumačenja) da je tumačenjem osumnjičenom u potpunosti obezbeđeno pravo na odbranu.

³⁵ *Brozicek protiv Italije*, kako je navedeno u fusnoti 15

IV–PREVOĐENJE BITNIH DOKUMENATA

A. PROBLEM

Osumnjičeno ili okrivljeno lice treba da bude upoznato sa predmetom koji se vodi protiv njega kako bi moglo da ostvari svoja prava odbrane. Lice koje je lišeno slobode treba se treba odmah obavestiti o razlozima hapšenja kako bi moglo osporiti pritvor. Ako osumnjičeno ili okrivljeno lice ne govori jezik relevantne zemlje, navedeni razlozi mu se moraju saopštiti na maternjem jeziku. Pored specifičnih verbalnih faza krivičnog postupka, kao što su policijsko ispitivanje i sudska ročišta, informacije se često daju u obliku dokumenata, koje je potrebno prevesti.

U praksi, članovi LEAP-a su nam prijavili niz problema u pogledu pristupa prevedenim dokumentima u krivičnom postupku. U nekim zemljama:

- Prevodi se obezbeđuju samo za ograničenu listu dokumenata i često ne postoji pravo na žalbu ili zahtev za dodatnim dokumentima; i
- Češće se obezbeđuje verbalni umesto pisanog prevoda, pogotovu u slučajevima kada branjenik ima advokata (ovaj problem je prijavljen u mnogim zemljama).

Nesumnjivo je da će pisani prevod češće biti više od koristi osumnjičenom ili okrivljenom licu u odnosu na verbalno objašnjenje pisanog dokumenta kao što je optužnica, presuda ili odluka o pritvoru. Posedovanje pisanog dokumenta omogućava osumnjičenom ili okrivljenom licu ispitivanje istog, što mu može pomoći u pripremi odbrane.³⁶ Licu koje je u pritvoru, pisana odluka omogućava da razume razloge zbog kojih je u pritvoru kao i da odgovori na iste, što će morati često da radi bez prisustva advokata.

Međutim, problemi opisani iznad odgovaraju oblastima fleksibilnosti sudske prakse EctHR-a koja prepoznaje(i) da ne postoji opšte pravo na prevod svakog dokumenta iz spisa predmeta,³⁷ (ii) „prevod“ ne mora biti u pisanom obliku, pri čemu se verbalna jezička pomoć smatra zadovoljavajućom.³⁸ Kao što ćemo videti u daljem tekstu, Direktiva uspostavlja jasno pravo na prevođenje „bitnih“ dokumenata, navodeći konkretno određena dokumenta i ostavljajući državama članicama odlučivanje, na pojedinačnoj osnovi, koja još dokumenta treba prevesti.. Međutim, kao i sudska praksa EctHR.-a, jasno predviđa da države članice mogu umesto pisanog obezbediti verbalni prevod ili rezime. U daljem tekstu diskutujemo o načinima koji se mogu koristiti za osporavanje gorenavedenih pitanja.

B. ECHR KAO OSNOVA

Sudska praksa EctHR-a u pogledu prevoda nije od velike pomoći. Direktiva strukturise novu osnovu, svojom definicijom „bitnih dokumenata“ i jasnijim odredbama verbalnih rezimea i skraćenog prevoda pruža perspektivniji normativni okvir. Međutim, mi pregledujemo osnovu u pogledu sudske prakse EctHR-a s obzirom da nam ista pomaže u razumevanju odstupanja u Direktivi.

³⁶ Videti, u ovom pogledu, možda stav 79. Kamasinski protiv Austrije, kako je navedeno u fusnoti 2 7, stav 79. (diskutovano u daljem tekstu).

³⁷ *Hermi protiv Italije*, kako je navedeno u fusnoti 17, stav 70.

³⁸ Predmet *Husain protiv Italije*, pred .br. 18913/03 (Presuda od 24. februara 2005); *Hermi protiv Italije*, kako je navedeno u fusnoti 17, stav 70 *Hacioglu protiv Rumunije*, kako je navedeno u fusnoti 10, stav 88

Početna tačka je da se za član 6(3)(e), koji se odnosi na pomoć „tumača“ smatra da obuhvata i pisani prevod ali samo u ograničenoj meri. ECtHR navodi:

„[U članu 6(3)(e)] se navodi da svaki branjenik ima pravo na besplatnu pomoć tumača. To pravo se primenjuje ne samo na verbalne izjave date u pretpretresnom saslušanju već i na dokumentovani materijal i pretpretresni postupak. To znači da ako optuženi ne razume ili ne govori jezik koji se koristi na sudu ima pravo na besplatnu pomoć tumača u smislu prevođenja ili tumačenja svih dokumenata ili izjava u postupku koji se vodi protiv njega, a koji su potrebni da razume ili da se izjasni pred sudom na jeziku koji se koristi u postupku kako bi ostvario koristi od pravičnog suđenja (...) Međutim, [član 6(3)(e)] nije toliko opširan da pokriva sve stavke pisanog dokaza ili službenih dokumenata u postupku. S tim u vezi, trebalo bi napomenuti da se tekst relevantnih odredbi odnosi na „tumača“ ne i na „prevodioca“. Ovo ukazuje da verbalna jezička pomoć može ispuniti zahteve Konvencije“³⁹

ECtHR, međutim, priznaje da je pisani prevod poželjan:

„[a] branjenik koji ne govori jezik koji se koristi na sudu, u suštini može biti u nepovoljnom položaju ako mu se pisani prevod optužnice ne obezbedi na jeziku koji razum“⁴⁰

Pored navedenog, postoji malo stvari koje se mogu izvući iz sudske prakse ECtHR-a. Odredbe Direktive su preskriptivnije i pružaju snažniju osnovu za dobijanje pisanih prevoda.

C. RELEVANTNE ODREDBE DIREKTIVE

1. Pravo na prevod bitnih dokumenata

a. Opšte pravo

Pravo na prevod bitnih dokumenata je navedeno u članu 3(1), koje glasi:

„1. Države članice osiguravaju da osumnjičenom ili okrivljenom licu koje ne razume jezik na kome se vodi krivični postupak, u razumnom vremenu, bude dostavljen **pisani prevod** svih dokumenata koji su bitni za osiguranje da lice bude u mogućnosti da ostvari svoje prava odbrane i u cilju zaštite pravičnosti postupka (naglasak istaknut).“

Istakli bismo sledeće dve tačke u vezi ove opšte odredbe:

- Odredba stvara opšte pravilo u korist *pisanog prevoda*. Na konferenciji u organizaciji EULITA-e je istaknuto da izraz „*traduction*“ na francuskom jeziku znači pisani prevod, međutim i pored toga u Direktivi je naglašen termin „*traduction écrite*“, očigledno u namernom nastojanju ponovnog naglasaka na pisani prevod. Ovaj naglasak na pisanim dokumentima je sam po sebi jači u odnosu na tentativni predlog da se pisani prevodi mogu zahtevati u sudskoj praksi ECtHR-a.

³⁹ Predmet *Hermi protiv Italije*, pred.br.18114/02 (Presuda od 18. oktobra 2006), stav 70

⁴⁰ *Kamasinski protiv Austrije*, kako je navedeno u fusnoti 7, stav 70

- Naš stav je da Direktiva uređuje prevođenje onih dokumenata kojima odbrana ima „pristup“ na originalnom jeziku. U vezi sa sticanjem pristupa dokumentima, videti na Priručnik o Direktivi 2012/13/EU.

b. Dokumenti koji su uvek bitni/drugi dokumenti

Član 3. nastavlja propisivanjem dokumenata koji se uvek smatraju bitnim, uz obavezu nadležnih organa u pogledu utvrđivanja da li su drugi dokumenti bitni:

2. Bitni dokumenti uključuju svaku odluku kojom se lice lišava slobode, svaki optužni predlog ili optužnicu, svaku presudu.
3. Nadležni organi će, u datom predmetu, odlučiti da li je neki drugi dokument bitan. Osumnjičeno ili okrivljeno lice može podneti obrazloženi zahtev u tom smislu.

Navodimo sledeća zapažanja o ovim odredbama:

- Referenca na „dati predmet“ iz člana 3(3) potvrđuje da, pitanje o tome da li je dokument bitan zavisi od specifičnosti predmeta. Nije moguće utvrditi da li je određeni deo dokaza (npr. izjava svedoka) uvek bitan ili ne.
- Definicija bitnog dokumenta u svrhu argumentovanja da određeni dokument treba prevesti data je u članu 3(1), u kome se navodi, „svi dokumenti koji su bitni za osiguranje da lice ostvaruje svoje pravo odbrane i koji štite pravičnost postupka“.

2. Delimičan prevod

Član 3(4) Direktive predviđa:

„4. Ne postoji zahtev za prevođenje delova bitnih dokumenata koji nisu relevantni za omogućavanje osumnjičenom ili okrivljenom licu informisanja o predmetu koji se vodi protiv njega.“

U daljem tekstu su data naša mišljenja o ovoj odredbi:

- Prevod određenih delova se može izostaviti ako se smatra da isti nisu „relevantni“. Referenca na „predmet koji se vodi protiv“ osumnjičenog ili okrivljenog lica može ukazivati na to da se u odredbi misli na prevod optužujućih delova dokumenta.
- Međutim, drugi delovi dokumenta mogu biti relevantni za zaštitu pravičnosti postupka. Drugi delovi izjave svedoka mogu, na primer, otkriti neistine koje osumnjičeno lice može identifikovati ako poseduje prevod. Advokat može preuzeti odgovornost za pregled ostatka dokumenta, ali ne može, bez pomoći klijenta, znati da li su neki drugi delovi relevantni.
- Shodno tome, iako ovo nije navedeno kao „izuzetak“, predlažemo da se primeni ove odredbe pristupi na osnovu predostrožnosti, jer ograničava sposobnost osumnjičenog lica da se upozna sa dokumentom za koji je utvrđeno da je bitan za njegovo ostvarivanje prava odbrane.

3. Izuzetak „verbalnog prevoda/rezimea“

Član3(7) predviđa:

„7.Kao izuzetak od opštih pravila utvrđenih u stavovima 1, 2, 3 i 6, umesto pisanog prevoda može se pružiti verbalni prevod ili verbalni rezime bitnog dokumenta, pod uslovom da takav verbalni prevod ili verbalni rezime ne utiče na pravičnost postupka (...)“.

Napomene o ovoj odredbi su sledeće:

- Kao što je gore rečeno, član 3(7), utvrđuje jasno pravilo u korist „pisanih“ prevoda.
- Ovom odredbom, Direktiva dozvoljava državama članicama pružanje verbalnog prevoda ili rezimea bitnog dokumenta umesto pisanog prevoda. Međutim, ovo je izričito formulisano kao „izuzetak od opšteg pravila“. Zbog toga se mora tumačiti restriktivno.

4. Pravo na traženje prevoda i pravo na osporavanje odbijanja pružanja istog

Ponovo navodimo član3(3), kao i član3(5):

„3.Nadležni organi će, u određenom predmetu, odlučiti da li je neki drugi dokument bitan. **Osumnjičeno ili okrivljeno lice može podneti obrazloženi zahtev u tom smislu (naglasak dodat).**

(...)

5.Države članice će osigurati da, u skladu sa postupcima iz nacionalnog prava, osumnjičeno ili okrivljeno lice ima pravo na osporavanje odluke kojom se utvrđuje da nema potrebe za prevođenjem dokumenata ili njihovih delova (...)’.

Ponovo, ove odredbe ostavljaju puno neodgovorenih pitanja:

- Ne postoji naznaka o licu kome treba dostaviti „obrazloženi zahtev“.
- Takođe, ne postoji nikakva naznaka o prirodi organa koji je nadležan za razmatranje „osporavanja“ odluke kojom se utvrđuje da nema potrebe za prevodom dokumenata ili njihovih delova.
- Ova pitanja se dakle odnose na obavezu država članica da ista organizuju, međutim, u skladu sa članom 47. Povelje i opštim načelom delotvorne sudske zaštite, mora se pretpostaviti da odbijanje prevoda mora biti predmet delotvornog sudskog nadzora.
- Logično proizlazi da na osnovu zahteva za podnošenjem „obrazloženog zahteva“ i mogućnosti osporavanja negativne odluke, organ koji je odbio zahtev mora dostaviti obrazloženje svog odbijanja.Ovo proizlazi iz tradicije prava na odbranu u pravu EU, koje zahteva dostavljanje razloga na osnovu kojih je doneta odluka, kako bi se dotičnom licu omogućila odbrana prava.⁴¹

⁴¹ Videti Spojeni predmeti C-584/10P itd.,Komisija i drugi protiv Kadi [ECLI:EU:C:213:518],st.100.

D. PRIMENA DIREKTIVE U PRAKSI

1. Utvrđivanje dokumenata za koje vam je potreban prevod

U odeljku 2 u daljem tekstu razmatraćemo neke od pravnih argumenata koje možete iskoristiti za tvrdnju da vam Direktiva daje pravo na prevođenje dokumenta. Međutim, pre toga potrebno je da odlučite koji su to dokumenti, a zatim se posvetite argumentima koji podržavaju vašu tvrdnju da vam Direktiva daje pravo na prevod istih. Prevod vam može biti potreban iz specifičnih razloga (npr. ako dokument sadrži ključne delove optužnice ili ako je u pitanju izjava ključnog svedoka za čije razmatranje i proveru sadržaja je klijentu potrebno vreme). Međutim kod ostalih dokumenata, izazov je u tome što ne možete, bez pomoći klijenta, da znate da li dokument ili njegov deo sadrži ključne informacije. Klijent, međutim, ne može pomoći ako prevod (na jedan ili drugi način) nije obezbeđen. Stoga, kao relevantan pristup, predlažemo sledeće: ako ne možete da odredite vrednost dokumenta bez pomoći klijenta, trebalo bi da zahtevate prevod.

➔ Utvrdite dokumente koje želite:

- Da li je to ključni dokument kao što je obaveštenje o sumnji izdato nakon hapšenja, nalog o pritvoru, optužnica ili presuda?
- Da li je to izjava svedoka koja je u suprotnosti sa verzijom događaja vašeg klijenta i koju treba da vidi kako bi vam ukazao na delove koji su nedosledni?
- Da li je klijent u pritvoru? Da li to znači da nema dovoljno vremena da se konsultujete sa svojim klijentom o sadržaju relevantnog dokumenta?

2. Podnošenje zahteva

Kada ste odlučili koji su vam dokumenti potrebni, potrebno je da za iste podnesete zahtev. Ovde se pozivate na član 3(3) Direktive koji vam daje pravo na podnošenje „obrazloženog zahteva“. Kao što je jasno iz teksta Direktive, ne postoji specifičan zahtev u pogledu toga ko bi trebao biti odgovoran za odlučivanje koji dokumenti su bitni, razmatranje zahteva ili osporavanja. Ovo je u suštini pitanje koje države članice treba da organizuju. U pripremnom radu (videti Uvod) bi trebalo da identifikujete koji organ je nadležan.

Moguće je da, prema vašem nacionalnom pravu, ne postoji organ koji je posebno određen za podnošenje zahteva za prevođenje. Ako nisu preduzeti nikakvi koraci za sprovođenje Direktive, to bi moglo prouzrokovati problem i možda ćete morati da ubeđujete organ da razmotri zahtev. Ovo je prva tačka kojom se bavi tekst u nastavku.

a. Osnova

U tekstu Direktive ne postoji naznaka da li zahtev trebate podneti pisano ili verbalno, s obzirom na to da se ovo uređuje relevantnim pravilima koja se odnose na vaš krivični postupak. Podjednako, pitanja koja će se obuhvatiti u zahtevu delimično se određuju na osnovu stava u nacionalnom pravu, međutim, moguće je pružiti nekoliko osnovnih sugestija:

- Podnesite obrazloženi zahtev u pisanom obliku.
- Jasno navedite da zahtev podnosite u skladu sa članom 3(3) Direktive koji vam daje pravo na zahtev za prevođenje bitnih dokumenata, kao i sve relevantne nacionalne odredbe.

- Navedite da, ako organ odbije pružanje prevoda, vi zahtevate obrazloženu odluku (ovo vam može pomoći ako trebate osporiti odluku).
- Navedite zbog čega su dokumenti koje zahtevate bitni.
- Navedite zbog čega bi verbalni prevod bio nedovoljan.

b. Sadržaj zahteva

i. Imam pravo na podnošenje ovog zahteva

Očigledno je da ako postoji uspostavljena procedura, ne morate da ubeđujete organ da razmotri zahtev. Ako u nacionalnom pravu nije eksplicitno navedeno podnošenje zahteva za prevođenje dokumenata pored onih čiji je prevod obavezan prema zakonu, trebalo bi da podsetite organe na njihove obaveze u skladu sa Direktivom. Trebalo bi da objasnite organu, da pored toga što to nije navedeno u nacionalnom pravu, oni moraju da razmotre vaš zahtev:

- Argument: Član 3(3) Direktive obavezuje nacionalne organe da na pojedinačnoj osnovi razmotre da li je neki dokument bitan i da osumnjičenom ili okrivljenom licu daje pravo na obrazloženi zahtev za prevođenje bitnih dokumenata. Ovaj zahtev se stoga mora razmotriti.

Možda ćete morati da podnesete zahtev nekoliko osoba (npr. tužiocu, istražnom sudiji, policiji). Ako ovi organi odbiju da razmotre vaš zahtev, to je samo po sebi povreda bitnih odredbi Direktive i samo po sebi bi trebalo biti predmet sudskog osporavanja (videti odeljak „osporavanje negativnih odluka“ u daljem tekstu). Za sada ćemo pretpostaviti da postoji procedura za podnošenje zahteva za prevođenjem dodatnih dokumenata ili da je organ prihvatio da razmotri vaš zahtev. Sada bi trebalo da iznesete argumente u prilog razloga koji vam daju pravo na prevod dokumenta.

ii. Obavezna dokumenta

Da biste zahtevali pravo prema Direktivi, potrebno je da utvrdite da je dokument „bitan dokument“ u smislu člana 3 (1). U slučaju optužnog predloga, optužnice, presude i odluke o lišavanju slobode, ovo je jednostavno:

„2. bitni dokumenti uključuju svaku odluku kojom se lice lišava slobode, svaki optužni predlog ili optužnicu, svaku presudu.“

Ako je neki od dokumenata koji nemate preveden jedan od gore navedenih, morate da insistirate na prevodu:

- Argument: Član 3 (2) daje osumnjičenom licu pravo na prevod svake odluke o lišavanju slobode, optužnog predloga ili optužnice i svake presude. Jedan takav dokument, naime [...], nije obezbeđen. Bez obzira na to što je rečeno u nacionalnom pravu, osumnjičeno lice ima pravo na taj dokument.

Ako organ odbije na osnovu toga što nema ovlašćenja da naredi prevod, takvu odluku bi trebalo da osporite (videti odeljak „osporavanje negativnih odluka“ u daljem tekstu).

iii. Ostali bitni dokumenti

Za dokumente koji nisu obuhvaćeni članom 3(2) Direktive, potrebno je utvrditi da su „bitni“. Potpuno definisanje je predviđeno članom 3(1):

„(...)dokumenti koji su bitni za osiguranje ostvarivanja prava odbrane i zaštite pravičnosti postupka“

Kao što je već pomenuto, ne postoji konkretan naglasak u pogledu pisanih dokumenata u sudskoj praksi ECtHR-a, tako da u ovom odeljku ne predlažemo argumente zasnovane na specifičnim predmetima. Predlažemo da svoju analizu fokusirate na praktičnu tačku u smislu da li odsustvo prevoda sprečava vašeg klijenta da ostvari svoja prava odbrane na delotvoran način, na osnovu prirode i vrednosti dokumenta.

▪ *Transkripti/zapisnik policijskog ispitivanja*

Možda jedan od ključnih dokumenata za koji je klijentu potreban prevod je transkript ili zapisnik onoga što je rekao tokom policijskog ispitivanja. Ove informacije će se koristiti i mogu biti od centralnog značaja, kako u pretpretresnoj tako i u fazi pretresa. Vi kao advokat ne znate da li taj dokument sadrži nepreciznosti u odnosu na ono što je zapravo rečeno i da li je možda prevodilac samo rezimirao rečeno.

- Argument: Osumnjičenom licu je potreban prevod zapisnika onoga što je rekao tokom ispitivanja, pogotovu ako se tvrdi da je dao optužujuće izjave ili da je njegova izjava u suprotnosti sa onim što je rekao jedan od svedoka.

▪ *Ključni dokaz*

Isto tako, osumnjičeno i okrivljeno lice moraju biti u mogućnosti da pročitaju prevode ključnih dokaza koji se koriste za potvrđivanje određenih dokumenata koji moraju biti prevedeni u skladu sa članom 3(2). Na primer, ako je odluka o pritvoru u velikoj meri zasnovana na izjavama jednog ili dva svedoka, sposobnost osumnjičenog da ospori odluku o pritvoru može zavisiti od sposobnosti da pročita ove prateće dokumente. Isto tako, može biti potreban prevod ključnih dokaza na kojima se zasniva optužnica kako bi lice moglo delotvorno da komentariše iste.

- Argument: Za delotvorno ostvarivanje prava odbrane, osumnjičenom licu je potreban pristup ključnim dokazima na kojima se zasnivaju dokumenti navedeni u članu 3(2) Direktive. Ovo bi moglo obuhvatiti izjave svedoka i/ili veštačenja na kojima se zasniva odluka o pritvoru ili optužnica.

3. Oспорavanje negativnih odluka

Ako je odluka odbijajuća, morate je osporiti kako je predviđeno u članu 3(5) Direktive. Kako je gore naznačeno, nije navedeno kom organu se treba proslediti ovo osporavanje. Mogu nastati različita pitanja u skladu sa načinom na koji je sistem u vašoj zemlji organizovan.

Pre razmatranja svake od mogućnosti, vredi podsetiti na načelo „delotvorne sudske zaštite“ navedeno u članu 47. **Povelje EU o osnovnim pravima** u kome se navodi:

„Svako kome su povređena prava i slobode garantovani pravom Unije ima pravo na delotvorno pravno sredstvo pred **sudom**...“

U suštini, ovde je ideja da „osporavanje“ na koje imate pravo na osnovu člana 3(5) mora biti izvedeno pred sudom. Postoji još puno toga što se može reći o delotvornoj sudskoj zaštiti i trebali bi da [nas kontaktirate](#) ukoliko želite dodatnu pomoć u pogledu ovog u konkretnom predmetu.

a. Insistiranje na sudskoj reviziji

U ovoj situaciji, čak i ako Zakon o krivičnom postupku ne predviđa pravo na osporavanje odluke tužioca, istu trebate osporiti pred najprikladnijim sudom opšte nadležnosti (npr. Upravnim sudom, istražnim sudijom itd.) zasnivajući svoje pravo da to učinite na Direktivi. Njihovo odbijanje nadležnosti može biti podložno podnošenju žalbe i može vam omogućiti da ovo pitanje prosledite višem sudu koji bi bio prihvatljiviji u odnosu na argumente u pogledu prava EU.

- ➔ Pokušajte sa svim raspoloživim sredstvima za primenu osporavanja:
- Da li postoji opšte pravno sredstvo kao što je administrativno osporavanje?
 - Čak i ako nema raspoloživog mehanizma, predstavku podnesite krivičnom sudu / istražnom sudiji odgovornom za predmet.

b. Osnovi osporavanja

i. Neosnovano odbijanje nije prihvatljivo

Praktičari često prijavljuju da proceduralne odluke u svim oblastima (npr. pritvor) nemaju adekvatno obrazloženje. Ako se ovo manifestuje u ovom kontekstu, o tome bi trebalo da pokrenete pitanje:

- Kontaktiranjem organa koji je doneo tu odluku ili direktnim osporavanjem iste.
- Argument: od organa se na osnovu Direktive implicitno zahteva da dostavi razloge. Osumnjičeni je podneo „obrazloženi zahtev“ prema članu 3(3) i kako bi „osporio“ ovu odluku kako je predviđeno članom 3(5), za to su mu potrebni razlozi. Stoga organ mora da razmotri svoje odluke.⁴²

ii. Odluka se oslanja na mogućnost „verbalnog prevođenja“

Ovo je najverovatnije jedna od glavnih osnova na kojoj se odbija pisano prevođenje: argument koji se primenjuje je da se funkcija prevoda koristi kako bi se licu omogućilo da razume predmet koji se vodi protiv njega i da se to može postići verbalnim objašnjavanjem. Navedeni argumenti spadaju u okvir područja primene člana 3(7) Direktive, koji, kako je već objašnjeno, utvrđuje izuzetak od pravila u korist pisanog prevođenja. Treba imati na umu i odredbe člana 52 Povelje:

„Svako ograničenje ostvarivanja prava i sloboda priznatih ovom Poveljom mora biti predviđeno zakonom i poštovati suštinu tih prava i sloboda. U skladu sa načelom proporcionalnosti, ograničenja su moguća samo ako su neophodna i stvarno ispunjavaju ciljeve od opšteg interesa koje priznaje Unija ili potrebu da se poštuju prava i slobode drugih lica.“

⁴² Videti u ovom pogledu, spojeni predmeti C-584/10P, C-593/10P i C-595/10P *Kadi protiv Komisije* [ECLI:EU:C:2013:518](#).

Imajući u vidu da je pravo na „pisani prevod“ navedeno u članu 3(7) Direktive komponenta pravičnog suđenja, zaštićeno članom 47. Povelje, „izuzetak“ u kome se može koristiti pružanje „verbalnog prevoda ili davanje verbalnog rezimea“ se treba tretirati na sledeći način: to je vanredno ovlašćenje koje se treba primenjivati samo u meri u kojoj je to neophodno (cilj od opšteg interesa će naravno biti sprovođenje pravde). U skladu sa navedenim tekstom, predlažemo sledeće argumente:

→ Argument:Član 3 (1) Direktive daje osumnjičenom ili okrivljenom licu pravo na „pisani prevod“ bitnih dokumenata. Ovlašćenje iz člana 3 (7) je izuzetak od ovog pravila i predstavlja ograničenje prava na pravično suđenje zagarantovano članom 47. Povelje koje treba primenjivati restriktivno i proporcionalno a ne kao opšte pravilo.

Ovaj pristup podrazumeva nekoliko drugih argumenata:

- Argument:*Opšte pravilo* nacionalnog prava prema kome se uvek pružaju verbalni prevodi je suprotno Direktivi i pisani prevod mora biti predodčen, osim ako ne postoji zakonsko pozivanje na član 3(7).
- Argument:Razlozi od javnog interesa (sprovođenje pravde) koji idu u prilog protiv prevoda moraju biti uravnoteženi u odnosu na interese branjenika. To znači da treba uzeti u obzir dužinu dokumenta i mogućnost prevoda barem određenih delova istog u pisanoj formi, kako je predviđeno članom 3(4).

Osim toga, predlažemo da analiza zavisi od kriterijuma iz člana 3(7) da se može pružiti verbalni prevod ili rezime –

„pod uslovom da takav verbalni prevod ili verbalni rezime ne utiče na pravičnost postupka “.

Prema tome, dajte argumente o tome kako će određeni dokument, ako se ne dostavi u pisanoj formi, rizikovati prejudiciranje pravičnosti postupka:

- Istaknite razloge zbog kojih je osumnjičenom potreban dokument i mogućnost da isti samostalno razmotri, kako bi se pripremila delotvorna odbrana, npr.:
 - Dokument je ključna izjava svedoka i osumnjičeno lice mora biti u mogućnosti da pregleda sadržaj kako bi vam ukazao na nedoslednosti ili neistine u istom.

ZAKLJUČAK

Sudska praksa ECtHR-a na ovu temu donekle je ograničena i suočava se sa ograničenim dokazima koje ECtHR obično ima na raspolaganju prilikom donošenja odluka o tome da li je pravo na jezičku pomoć bilo prihvaćeno i primenjeno. Direktiva, u nametanju zajedničkih standarda u oblasti tumačenja i prevođenja, obezbeđuje strukturalniji normativni okvir u kojem će se donositi odluka na lokalnom nivou i koja će se sudski kontrolisati.

Fair Trials se uz oprez nada da će ova direktiva zaista pomoći u krivičnoj odbrani. Nerezidentni građanin je u istorijskom smislu korisnik prava EU - kao u predmetu *Bickel i Franz*, u kome su odredbe Ugovora o EU korišćene za sprečavanje diskriminacije nerezidenata u pružanju tumačenja u sudskim postupcima. Nadamo se da je EU odlučila da obezbedi zaštitu prava EU, branjenicima koji ne govore odgovarajući maternji jezik, pri čemu će potonji uživati robusnu zaštitu.

Tokom tekućeg tumačenja Direktive od strane CJEU-a, kroz ovaj Priručnik, nastojali smo da jasno razjasnimo stav o Direktivi i pokušali smo da na eksplicitni način ukažemo na izvor našeg pravnog pristupa. Međutim, u potpunosti prihvatamo da postoje i drugi stavovi. Molimo vas ne oklevajte da nam date povratne informacije o ovom Priručniku: recite nam da li vam je bio od koristi, da li se ne slažete oko nekih stavova i zbog čega.

Takođe vas podstičemo da se uključite u Fair Trials i mreže kojima koordinišemo:

- Kontaktirajte nas kako biste nas obavestili kako se vaše iskustvo poziva na Direktivu.
- Obavestite nas da li sudovi donose pozitivne odluke na osnovu primene direktiva.
- U slučaju nastanka pitanja tumačenja, razmislite o putu CJEU-a: pogledajte Priručnik o primeni prava EU, naš izveštaj iz 2014. o strateškim pristupima CJEU-a ⁴³ i našu online video obuku o preliminarnom postupku u krivičnoj praksi. ⁴⁴
- Posetite našu veb stranicu www.fairtrials.org redovno radi ažuriranja o ključnim događajima koji se odnose na direktive i vesti o mogućnostima pohađanja obuke.
- Obratite nam se u slučaju da ne postignete rešenje u okviru suda, jer mi možemo istražiti i druge opcije poput podnošenja žalbi Evropskoj komisiji.
- Uključite se u podizanje pitanja u domaćem kontekstu: pogledajte naš rad „*Razvojni put pokretazaštite prava odbrane na nivou EU@ (eng: Towards an EU Defence Rights Movement)*”⁴⁵ za konkretne ideje o ;lanovima, parnicama, konferencijama itd.

Fair TrialsEurope
Savetodavni panel pravnih stručnjaka
Mart 2015

⁴³ FairTrials, *Strateški pristupi parničnom postupku pred CJEU u odnosu na Plan primene direktiva i EAW-a, 2014*, dostupno na <http://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/140818-CJEU-meeting-report.pdf>

⁴⁴ Dostupno na <http://www.fairtrials.org/fair-trials-defenders/legal-training/online-training/>.

⁴⁵ LEAP, *Strategije za sprovođenje Plana primene direktiva: Razvojni put pokreta zaštite prava odbrane na nivou EU, februar 2015*, dostupno na: <http://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/5A-IMPLEMENTATION-MOVEMENT-PAPER.pdf>.

Ova publikacija je izrađena uz finansijsku podršku Programa za pravosuđe Evropske unije.
Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Međunarodne organizacije Fair Trails International i ne može se na bilo koji način smatrati da odražava stavove Evropske komisije.

